

Nr 164.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändring i villkoren för lån från egnahemslånefonden m. m.; given Stockholms slott den 18 februari 1927.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Paul Hellström.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 18 februari 1927.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Departementschefen, statsrådet Hellström, anför:

Kungl. Maj:t har i årets statsverksproposition, utgifter för kapitalökning, bil. 3, statens utlåningsfonder, under punkt 3, egnahemslånefonden, föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde bliva riksdagen förelagd, såsom kapitalökning för egnahemslånefonden beräkna för budgetåret 1927—1928 ett belopp av 6,000,000 kronor.

Vid anslagsärendets anmälan erinrade jag, att framställningar föreläge dels från statens egnahemsinspektör angående kapitalökningsbehovet för
Bihang till riksdagens protokoll 1927. 1 saml. 141 häft. (Nr 164—165.) 1

fonden för budgetåret 1927—1928 och beträffande ifrågasatt ändrad ordning för lyftande av statslån ur fonden, *dels ock* från de jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 6 juni 1925 tillkallade sakkunniga för utredning av frågan om ytterligare åtgärder för främjande av kolonisationen å mark i enskild ägo (1925 års kolonisationssakkunniga) angående räntan å lån från fonden.

Sedan infortrade yttranden över dessa framställningar numera avgivits av vederbörande myndigheter och egnahemslåneförmedlare, får jag för Kungl. Maj:t ånyo anmäla ärendet, som i det följande behandlas under avdelningarna

- 1) egnahemslåneräntan och lånens återbetalning,
- 2) statslånets lyftande och
- 3) utlåningsbelopp och anslagsbehov.

Inledningsvis vill jag beträffande de allmänna grunddragen av egnahemslåneverksamheten erinra, att egnahemslånefonden inrättades vid 1904 års riksdag i syfte att bereda mindre bemedlade personer tillfälle att med hjälp av lån ur fonden förvärva egna hem. De för lånerörelsen gällande villkor och bestämmelser hava tid efter annan ändrats allt efter utvecklingens gång och vunna erfarenheter, därvid intresset alltmer inriktats på angelägenheten att främja nybildning av självständiga jordbruk. För lånerörelsen gälla nu kungörelsen den 27 juni 1919 (nr 483) angående allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslånerörelse med däri genom kungörelser den 26 mars 1920 (nr 127), den 25 maj 1923 (nr 126) och den 29 juni 1926 (nr 359) gjorda ändringar ävensom kungörelsen den 26 september 1919 (nr 623) med särskilda föreskrifter angående erhållande och tillgodonjutande av statslån från egnahemslånefonden.

Statslån ur fonden, som förvaltas av statskontoret, kan av Kungl. Maj:t beviljas hushållningssällskap, kommuner, aktiebolag och föreningar, vilka i egenskap av låneförmedlare hava att på egen risk och med egen beslutanderätt men under statlig kontroll använda erhållna statslån för utlämnande av egnahemslån åt mindre bemedlade personer för förvärv av eget hem på landsbygden eller å stads icke planlagda område. Egnahemslån kan beviljas för förvärv av lägenhet, avsedd för jordbruk, (jordbrukslägenhet) eller lägenhet, där bostaden är det väsentliga, (bostadslägenhet).

1. Egnahemslåneräntan och lånens återbetalning.

De bestämmelser, som i avseende å *ränte- och återbetalningsförhållanden* gälla för lån, som för närvarande utlämnas ur fonden, återfinnas huvudsakligen i §§ 11 och 14 av förenämnda kungörelse den 27 juni 1919 (nr 483) sådana dessa paragrafer lyda enligt kungörelsen nr 126/1923.

Statslån förräntas efter $4\frac{3}{4}$ procent om året, dock utgör räntan allenast 4 procent för tiden till och med året före det, amorteringsskyldighet inträder. I avseende å återbetalningen delas utbetkommet statslån i två lika stora delar: en amorteringsdel och en stående del. Å amorteringsdelen erlægges,

intills densamma blivit till fulla gulden, en annuitet av sex procent vid lån för jordbrukslägenheter och sju procent vid lån för bostadslägenheter, därvid i vardera fallet såsom ränta räknas $4\frac{3}{4}$ procent å det oguldna kapitalbeloppet av amorteringsdelen. Amorteringsskyldigheten inträder med sjätte året efter utgången av det kalenderår, för vilket lånet beviljats. Intill dess kapitalavbetalningen börjar, erlägges endast föreskriven ränta (efter 4 procent) å statslånets hela belopp. Därefter erlägges, jämte annuiteten å amorteringsdelen, ränta å statslånets stående del, intill dess jämväl denna lånedel till fulla inbetalts. Statslånets stående del kan, där ej visst förhållande mel-lankommer, från statens sida icke uppsägas, förrän amorteringsdelen guldits, och åtnjuter låneförmedlaren därvid sex månaders uppsägning. I varje fall skall likväl den stående delen vara gulden inom fem år, från det sista in-betalningen å amorteringsdelen bort fullgöras.

I fråga om ränta och återbetalning å enskilda egnahemslån får låneför-medlaren ej betinga sig andra villkor än vad sålunda stadgats angående statslån, dock med undantag i vissa avseenden såsom, bland annat, att upp-sägningstiden för lånets stående del må kunna bestämmas till fem, i stället för sex, månader samt att låntagaren skall äga att, om han så önskar, ej mindre under amorteringstiden på en gång infria återstoden av amorterings-delen än även före lånetidens utgång inbetala lånets stående del i dess hel-het eller delvis.

De ränteinkomster, som inflyta till fonden, komma ej statsverket ograverade till godo, enär viss del av fondens avkastning användes för utlämnande av *årligt bidrag till låneförmedlarna* för täckande av genom lånerörelsen för dem uppkommande kostnader och möjliga förluster. Ifrågavarande s. k. förvaltningsbidrag utgår, enligt statsmakternas härom fattade beslut, till belopp, motsvarande $\frac{1}{2}$ procent av den ej till betalning förfallna kapital-skuld, vari låneförmedlare på grund av från fonden utbekomna statslån vid varje års början häftat till staten.

Beträffande *fondens förseende med kapital* må erinras följande. Till fonden beviljades från början ett bestämt belopp för viss tidsperiod, vilket belopp skulle av riksgäldskontoret — efter upplåning för statens räkning — tillhandahållas statskontoret för att tilläggas fonden. Från och med 1908 beräknas däremot år från år det belopp, som behöver tillföras fonden såsom kapitalökning för att, jämte inflytande kapitalavbetalningar, möjliggöra viss bestämd årlig maximiutlåning. Sålunda anvisade kapitalökningsbelopp ut-gingo till och med budgetåret 1923—1924 helt av lånemedel, vilka riks-gäldskontoret tillhandahöll statskontoret. Vid 1924 års riksdag genomfördes den omläggning i fråga om sättet för täckande av kapitalökningsanslaget till egnahemslånefonden, att endast så stor del av kapitalökningens belopp upplånades, att avkastningen från fonden svarade mot räntan å denna del. I enlighet härmed och efter en approximativ beräkning, att statens upp-låningsränta vore 5 procent men egnahemslånefondens ränteavkastning 4 procent, hava från och med budgetåret 1924—1925 kapitalökningsansla-gen till fonden täckts till $\frac{1}{5}$ av lånemedel och till $\frac{1}{5}$ av andra statsin-komster.

1925 års
kolonisations-
sakkunniga.

Sedan Kungl. Maj:t den 12 juni 1925 uppdragit åt 1925 års kolonisations-sakkunniga att, bland annat, taga i övervägande i vad mån räntan å egnahemslån beträffande tiden efter amorteringstidens inträde må kunna sänkas, hava de sakkunniga den 18 september 1926 avgivit utlåtande och förslag angående räntan å lån från egnahemslånefonden m. m.

Utlåtandet inledes med en *historik*, varav nu torde böra återgivas följande.

I 1899 års egnahemskommittés betänkande — vilket ligger till grund för *statsmakternas beslut 1904 om fondens inrättande* — uttalades, att staten borde lämna så billiga lån, som läte sig göra med iakttagande av att staten ej tillskyndades förlust å lånerörelsen. Då den effektiva medelräntan å svenska statslån vid den tiden utgjorde 3.708 procent, grundade kommittén sina beräkningar på en räntefot av $3\frac{3}{4}$ procent. Kungl. Maj:ts förslag till 1904 års riksdag upptager räntan till allenast $3\frac{1}{2}$ procent. Riksdagen bestämde räntan till 3.6 procent samt uttalade, att detta syntes tillräckligt, då egnahemslånen borde anses medföra, att landets kapitaltillgångar och ekonomiska bärkraft ökades samt nya skatteobjekt skapades.

I proposition till 1919 års *lagtima riksdag* hade Kungl. Maj:t föreslagit, att räntan skulle höjas till 5 procent för alla lån, som utlämnades från och med 1920 ur fonden. Härigenom avsågs att jämka räntan uppåt, så att den närmare anslöte sig till statens upplåningsränta. Förslaget bifölls av första kammaren, medan andra kammaren uttalade sig för en räntefot av $4\frac{1}{2}$ procent. Efter sammanjämkning beslöt riksdagen en räntefot av $4\frac{3}{4}$ procent för de lån, som utlämnades för 1920 och därefter.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet beslöts vid 1923 års *riksdag*, att räntan skulle från och med 1923 nedsättas till 4 procent för tiden intill amorteringsskyldighetens inträde. Denna nedsättning skulle avse såväl lån, som därefter utlämnades, som även de lån, som beviljats dessförinnan under åren 1920—1923.

Vid 1925 års *riksdag* väcktes motioner om räntans sänkning till 4 procent beträffande jämväl tiden efter amorteringens inträde. I utlåtande nr 42 avstyrkte jordbruksutskottet motionerna. Fyra reservanter hemställde om avlåtande av skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning av frågan om räntesänkning. Första kammaren biföll utskottets hemställan. Andra kammaren antog ett i anslutning till reservationen gjort yrkande.

Vid 1926 års *riksdag* väcktes ånyo motioner angående räntesänkning, nämligen *dels* de likalydande motionerna I: 24 och II: 40, vari hemställdes, att räntan å egnahemslån, för vilka amortering började under 1926—1930, måtte fortfarande till och med 1930 utgå efter 4 procent, *dels* ock motionen II: 301, vari föreslogs, att räntan å stående delen av lån, som 1920 eller senare anvisats ur fonden, måtte efter amorteringstidens inträde nedsättas till 3.6 procent från och med 1926 tills riksdagen annorlunda beslöte även som att till täckande av fondens härav minskade räntaavkastning måtte för budgetåret 1926—1927 anvisas 57,500 kronor. I utlåtande nr 16, punkt 2, avstyrkte jordbruksutskottet motionerna. Häremot anfördes reservationer *dels* av tre ledamöter, vilka hemställde om bifall till motionerna I: 24 och II: 40, och *dels* av en ledamot, som anslöt sig till motionen II: 301. Utskottets hemställan bifölls i första kammaren efter votering medelst uppresning och i andra kammaren efter votering medelst namnupprop och anteckning till protokollet, varav framgår, att andra kammaren bifallit utskotts-förslaget

med 100 röster mot 91, vilka hade tillfallit den reservation, vari yrkats bifall till motionen II: 301.

De sakkunniga framhålla, att frågan om *egnahemslåneräntan varit föremål för uppmärksamhet och debatt* allt sedan fondens inrättande samt att olika åsikter härutinnan brutit sig mot varandra.

En riktning hade strävat efter åstadkommande av särskilt låg räntefot under framhållande av i huvudsak följande.

Det vore en angelägenhet av stort allmänt intresse, att egnahemsbildandet utvecklades och befrämjades. Härför erfordrades kraftigt stöd av statsmakterna. De mindre bemedlade, som bildade nya jordbruk och egnahem, nödgades på grund av ringa eget kapital starkt skuldsätta sig. Genom låg egnahemsränta bereddes dem hjälp och lättnad. Statens uppoffringar härför vore ej förgäves. Verksamheten skulle stimuleras, låntagarens ställning förbättras och lägenheterna förkovras. Staten vunne indirekta fördelar i såväl socialt och folkhygieniskt som nationalekonomiskt och statsfinansiellt hänseende.

En annan riktning hade hyst betänkligheter mot det slags statssubvention, som låg egnahemslåneränta innebure, samt hade därvid framhållit huvudsakligen följande synpunkter.

I samma mån egnahemsräntan sänktes under statens upplåningsränta, ökades statens kostnader, vilka på grund av utlåningens storlek och lånens långa omloppstid numera bleve högst betydande. Därjämte tenderade den låga räntan att höja priset å egnahemsbelånade lägenheter och all jord, som ifrågakomme för användning till hithörande ändamål. Statens uppoffringar i form av låg ränta komme därför icke låntagarna helt till godo utan diskonterades delvis i fastighetsprisen — till fördel för jordsäljare. För låntagarna själva vore nyttan av den låga räntan tvivelaktig, och för dem vore det av större vikt, att de dels finge hjälp med anskaffande av god, billig och välbelägen jord, dels erhöle tillräckligt höga egnahemslån, så att de ej nödgades mot oskäligen ränta och på otrygga villkor hos enskilda upptaga ytterligare lån, dels ock finge ett gott handtag just vid starten. Sedan de genomkämpat den första, svåraste tiden, borde de i framtiden så vitt möjligt stå på egna ben och icke under årtionden därefter subventioneras.

De sakkunniga belysa därefter den *sakliga innebörden av nuvarande anordningar i fråga om egnahemslåneräntan* och vad härmed sammanhänger. Därvid utvecklas, huru exempelvis förräntning och återbetalning av ett egnahemslån å 5,000 kronor ställa sig i ekonomiskt hänseende för låntagaren och staten. Sålunda meddelade grundläggande sifferuppgifter återfinnas i den såsom *bil. B.* härvid fogade, ur de sakkunnigas betänkande återgivna tabell.

Härav framgår, bland annat, att, då fondens årliga utlåning numera uppgår till 12.5 miljoner kronor i jordbrukslån och 5.5 miljoner kronor i bostadslån, statens sammanlagda ekonomiska uppoffring på ett års lånerörelse i form av ränteförlust och förvaltningsbidrag belöper sig till 5,098,556 kronor, vilket diskonterat till nuvärde motsvarar 2,668,993 kronor. Sakkunniga tillägga, att beräkningarna grunda sig på antagandet, att staten upplånar

penningar till 5 procent effektiv ränta, samt att för varje 0.1 procent, varmed statens upplåningsränta över- eller understiger 5 procent, statens upoffringar (5,098,556 kronor) ökas respektive minskas med 565,811 kronor.

De sakkunniga utveckla vidare sin synpunkt på föreliggande spörsmål och framhålla därvid i huvudsak följande.

Utän att bestrida, att dessa spörsmål vore synnerligen viktiga, förmenade de sakkunniga dock, att andra och än mera betydelsefulla angelägenheter funnes i det samhällseliga arbetet för främjande av nybildning och egnahem, vilka angelägenheter komme att senare bliva föremål för de sakkunnigas yttrande och förslag. Att de sakkunniga nu behandlade den föreliggande detaljen om låneräntan och lånens återbetalning för sig, berodde huvudsakligen därpå, att dessa frågors riksdagsbehandling under senaste tid synts påkalla ett sådant utbrytande av räntefrågan ur det större komplex av frågor, som vore föremål för de sakkunnigas utredningar.

De sakkunniga ville icke förneka, att de framförda kraven på sänkning av räntan även för tiden efter amorteringens inträdande haft visst fog för sig. Den tanken vore naturligtvis behjärtansvärd, att de, som bildade egna hem, erhöile så förmånliga betalningsvillkor som möjligt. För en mindre bemedlad eller obemedlad person, som med lånade pengar bildade ett företag av ifrågavarande art, vore det i många fall betungande att under kanske hela sin återstående livstid med kontanta utbetalningar förränta större delen av fastighetens värde, om räntefoten icke vore särskilt gynnsam. Vid de sakkunnigas överläggningar i frågan hade dessa och liknande synpunkter till förmån för en räntesänkning framförts till beaktande.

Å andra sidan hade vid dessa överläggningar ej förbisetts, att andra hjälpmedel tillkommit under senare tid för främjande av egnahemsbildning liksom för underlättandet för vederbörande att genomföra sina företag. Detta gällde huvudsakligen dem, som bildade nya jordbruk. Särskilt torde anordningen med premielån vara ett sådant, mycket tjänligt hjälpmedel. Dessa premielån beredde en väsentlig lättnad just vid starten, då egnahemsföretagaren vore mest i behov av bistånd. Härtill komme den omständigheten, att en låg låneränta i förhållande till statens upplåningsränta numera, med den stora årliga utlåningen och lånens långa omloppstid, medförde högst betydande ekonomiska upoffringar för statsverket, något som förut närmare beskrivits. Synpunkten, att en låg låneränta — alltså en nära nog konstant förmån, bunden vid fastigheten — tenderade att stegra jordprisen och ofta diskonterades av jordsäljaren i priset, torde därjämte förtjäna uppmärksamhet.

Sakkunniga hade emellertid, under beaktande av de olika synpunkter, som sålunda kunde läggas på räntefrågan, stannat vid den utgångspunkt vid framställandet av sitt förslag i ämnet, att sådana ändringar i nu förevarande anordningar beträffande egnahemslånens förräntning och återbetalning icke borde ifrågasättas, som skulle leda till minskad avkastning för statsverket av egnahemslånefonden. De sakkunniga hade sökt framkomma till

ett förslag, som inom ramen för statens nuvarande uppförringar ledde till största möjliga nytta för både låntagarna och det allmänna.

Nämnda förslag, vilket enligt de sakkunniga skulle föranleda ändring i §§ 11 och 14 i kungörelsen angående allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslånerörelse, innefattas i det förslag till dylik författningsändring, som av de sakkunniga utarbetats (lika lydande med §§ 11 och 14 i *Bil. A.*).

De sakkunnigas förslag innebär följande ändringar av nu gällande bestämmelser, nämligen

A) i fråga om jordbrukslån:

1) att räntan efter den amorteringsfria tiden nedsättes från $4\frac{3}{4}$ procent till $4\frac{1}{2}$ procent,

2) att amorteringsdelen, som nu är 50 procent av lånesumman, minskas till 40 procent av denna, och till följd därav den stående delen, som nu är likaledes 50 procent, ökas till 60 procent av lånesumman,

3) att annuiteten å amorteringsdelen höjes från 6 procent till $6\frac{1}{2}$ procent;

B) i fråga om bostadslån:

1) att den amorteringsfria tiden förkortas med två år,

2) att räntan efter den amorteringsfria tiden höjes från $4\frac{3}{4}$ procent till 5 procent,

3) att amorteringsdelen, som nu är 50 procent av lånesumman, minskas till 40 procent av denna, och till följd härav den stående delen, som nu är likaledes 50 procent, ökas till 60 procent av lånesumman,

4) att annuiteten å amorteringsdelen höjes från 7 procent till 8 procent.

Beträffande den ekonomiska innebörden av nämnda förslag hava de sakkunniga, med hänvisning till förenämnda såsom bil. B härvid fogade tabell, anfört bland annat följande.

I fråga om ett *jordbrukslån* komme en låntagare att vinna åtskilliga fördelar med ändringen, såsom något mindre årliga utgifter och en med 7 år förkortad lånetid, vilket senare ökade utsikterna för en låntagare att inom hans livstid återbetala lånet till staten. Beträffande förslaget om den stående delens ökning till 60 procent av lånesumman, ansågo de sakkunniga att, då denna del motsvarade högst 50 procent av fastighetens belåningsvärde och lägenheten i regel torde förkovras och stiga i värde under tiden mellan lånebeviljandet och den stående delens återbetalning, det ej borde vara förenat med större svårigheter för låntagare att vid amorteringstidens slut omreglera denna lånedel mot ett hypotekslån eller sparbankslån.

I fråga om ett *bostadslån* komme omloppstiden att förkortas med 6 år. Anledningarna till förslaget om en med två år förkortad amorteringsfri tid vore, att fyra sådana år i detta fall ansåges tillräckligt, ty härunder borde en bostadsegnahemslåntagare hava hunnit bygga sitt hus och komma in under normala förhållanden, att det, då fastighetens egentliga värde här låge i husen, ur säkerhetssynpunkt vore av vikt, att lånens omloppstid förkortades, samt att den ifrågasatta förkortningen av den amorteringsfria tiden i ganska hög grad bidroge att minska statens ekonomiska uppförringar.

Den föreslagna jämkningen av bostadslånens förräntning och amortering hade sakkunniga funnit befogad och lämplig med hänsyn till det något mindre behov, som föreläge för en innehavare av bostadsegnahem att erhålla särskilt låga avgifter, samt i betraktande av den synnerligen stora efterfrågan, som nu i allt fall rådde å bostadsegnahemslån och framtvingade starka gallringar bland de sökande och stora nedskärningar av lånebeloppen. Genom sakkunnigas förslag med en räntefot av 5 procent, efter amorteringstidens inträde, för egnahemslån för bostadslägenheter skulle viss överensstämmelse även vinnas med motsvarande bestämmelser för lån ur statens bostadslånefond, för vilka räntan utginge efter 5 procent efter ett ränte- och amorteringsfritt år.

För statens vidkommande skulle förslaget medföra en minskad ekonomisk uppoffring, i det att de sammanlagda ränteförlusterna och förvaltningsbidragen, vid en årlig utlåning av 18 miljoner kronor, nu uppginge till 5,098,556 kronor men efter förslaget genomförande skulle nedbringas till 4,876,470 kronor. Diskonterade till nuvärde bleve motsvarande siffror 2,668,933 kronor nu samt 2,654,661 kronor efter den ändrade anordningens genomförande.

Till följd huvudsakligen av amorteringstidens förkortning komme kapitalavbetalningarna till fonden att återflyta hastigare och kunde sålunda tidigare ånyo utlånas. Härigenom kunde de framtida avsättningarna av nya medel till fonden successivt nedbringas. När sådant jämviktsläge inträtt, att de årliga kapitalinbetalningarna försloge för den årliga utlåningen, hade vid genomförandet av de sakkunnigas förslag behövt uppbringas blott $\frac{1}{5}$ av det kapital, som i liknande situation skulle hava erfordrats, om nu gällande bestämmelser bibehölles. Förslaget ledde alltså till, att staten behövde investera mindre kapital i fonden än under nuvarande bestämmelser, oaktat den årliga utlåningen icke minskades.

Sammanfattningsvis karakterisera de sakkunniga innebörden av sitt förslag sålunda, att det skulle medföra, att åtminstone jordbrukslåntagarna finge förbättrade ränte- och återbetalningsvillkor samtidigt som statens ekonomiska uppoffringar å lånerörelsen något nedbringades och behovet av nya avsättningar till fonden minskades.

Efter framhållande av att de föreslagna ändrade bestämmelserna i fråga om ränte- och återbetalningsförhållanden borde avse blott sådana lån, som komme att beviljas efter ändringens genomförande — som förutsattes äga rum vid ingången av 1928 — hava de sakkunniga uttalat, att skäl talade för, att även de *låntagare, som från och med 1920 tilldelats lån för förvärvande av jordbrukslägenheter, borde erhålla viss nedsättning av egnahemslåneräntan.*

Av dessa låntagare hade särskilt de, som bildat egnahem under dyrtiden 1920 och närmast följande år, startat under mindre gynnsamma förhållanden. Sakkunniga förordade därför en sänkning av räntan, efter amorteringstidens inträde, med belopp motsvarande ungefär $\frac{1}{4}$ procent även för dessa låntagare. För att ej förryeka den för dem fastställda amorteringsplanen borde räntenedsättningen i dessa fall avse lånens stående del. Då räntan å amorteringsdelen alltså skulle för dessa låntagare bibehållas vid $4\frac{3}{4}$ procent, borde hela sänkningen i dessa fall läggas på lånens stående del, men sänkningen borde i så fall bliva något kraftigare.

I anslutning härtill hava de sakkunniga förordat, att räntan å de stående delarna av jordbrukslån, som utlämnats eller komme att utlämnas för åren 1920—1927, finge från och med amorteringstidens inträde, dock tidigast från och med 1928, nedsättas till 4.3 procent. Vad sålunda ifrågasatts hava de sakkunniga intagit i en *övergångsbestämmelse* i det av dem uppgjorda författningsförslaget.

Rörande den ekonomiska innebörden för statsverket av sistnämnda förslag hava sakkunniga anfört följande.

Då de stående delarna av de för 1920—1927 beviljade jordbrukslånen torde komma att uppgå till sammanlagt ungefär 40 miljoner kronor, motsvarade den ifrågasatta sänkningen med 0.45 procent ett belopp av 180,000 kronor, vilket alltså — sedan alla hithörande låntagare inträtt i amorteringstiden — bleve den årliga minskning i ränteinkomsten av fonden, som staten finge vidkännas genom denna anordning. Minskningen torde dock — om saken såges på längre sikt — ungefär uppvägas av den besparing, som staten vunne genom de sakkunnigas huvudförslag om ändrade ränte- och amorteringsförhållanden för nya lån.

De sakkunniga hava vidare påpekat, att ett bifall till förslaget torde påkalla jämkning jämväl i gällande bestämmelser *dels* angående livförsäkring i samband med egnahemslån, varom riksförsäkringsanstalten ansåges böra, sedan beslut fattats i räntefrågan, utarbета förslag, *dels* angående ordningen för gäldande av ogulden köpeskilling vid upplåtelser av egnahemslägenheter från kronoegendomar, varom domänstyrelsen torde böra utarbета förslag.

De sakkunnigas yttrande, vilket är enhälligt, avslutas med en *hemställan*, att Kungl. Maj:t måtte i proposition anhålla, att riksdagen ville antaga förenämnda förslag om ändrad lydelse av §§ 11 och 14 av gällande allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslånerörelse.

Yttranden över sakkunnigas förslag hava avgivits av fullmäktige i riksgäldskontoret, statskontoret, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, socialstyrelsen och riksförsäkringsanstalten samt av femtien egnahemslåneförmedlare, därav tjugofem hushållningssällskap (i regel genom vederbörande förvaltningsutskott eller egnahemsnämnd) och tjugosex andra låneförmedlare.

Yttranden

Flertalet yttranden, nämligen *trettifem*, gå i *huvudsak i tillstyrkande riktning*.

Bland dessa märkas först sjutton yttranden, vari förslaget obetingat och utan varje erinran tillstyrkes, nämligen från Södermanlands läns, Jönköpings läns, Gotlands läns, Malmöhus läns, Älvsborgs läns norra, Skaraborgs läns, Västmanlands läns, Kopparbergs läns, Gävleborgs läns och Norrbottens läns hushållningssällskap samt egnahemslåneförmedlingsföreningen Hem i Sverige u. p. a., Annebergs egnahemsförening u. p. a., Kosta egnahemsaktie-

bolag, Malmöhus läns egnahemsförening u. p. a., Fässbergs bostadsaktiebolag och Sandvikens egnahemsaktiebolag ävensom riksförsäkringsanstalten.

I två yttranden, från Hallands läns samt från Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap, framställes likaledes ej erinran mot förslaget, men har betonats, att de ifrågasatta ändringarna komme att medföra ökat förvaltningsarbete för låneförmedlarna.

I fem yttranden, nämligen från lantbruksstyrelsen, Stockholms läns och stads, Blekinge läns och Västernorrlands läns hushållningssällskap samt Hallsta egnahemsaktiebolag, har förslaget visserligen i huvudsak tillstyrkts, men uttalas tvekan om lämpligheten att öka länens stående del från 50 procent till 60 procent av lånesumman.

Fyra yttranden — från statskontoret, domänstyrelsen och Uppsala läns hushållningssällskap ävensom i viss mån fullmäktige i riksgäldskontoret — innehålla tillstyrkan av sakkunnigas huvudförslag om ändrade bestämmelser för nya lån; däremot göres erinran mot övergångsbestämmelsen, att räntan å de stående delarna av jordbrukslån, beviljade under åren 1920—1927, skulle sänkas.

Å andra sidan har i tre yttranden, nämligen från Kristianstads läns och Älvsborgs läns södra hushållningssällskap samt Tingsryds egnahemsförening u. p. a., förslaget förordats med den ändring, att räntan för 1920—1927 års låntagare ytterligare sänkes eller, såsom Älvsborgs läns södra hushållningssällskap ifrågasatt, att räntan å de stående delarna för jordbrukslån av åren 1920—1923 sättes till 4 procent och för jordbrukslån av åren 1924—1927 till 4.5 procent. Tilläggas bör, att Kristianstads läns hushållningssällskap endast med stor tvekan förordat sakkunnigas huvudförslag och hellre önskat ytterligare räntesänkning.

Bland förevarande grupp av yttranden må slutligen nämnas fyra, nämligen från Jämtlands läns hushållningssällskap, aktiebolaget Hem på landet, Hofors egnahemsaktiebolag och Forsbacka egnahemsaktiebolag, vari förslaget visserligen lämnas utan erinran eller, såsom fallet är med yttrandet från sistnämnda bolag, förordas med de jämkningar, att den stående delen bibehålles vid 50 procent och den amorteringsfria tiden för bostadslån fortfarande sättes till fem år, men vari å andra sidan framhålles önskvärdheten av ytterligare sänkning av räntan.

Vad angår den närmare innebörden av de erinringar, som sålunda i vissa hänseenden framförts uti några av förenämnda *tillstyrkande* yttranden, må följande framhållas, därvid jämväl kommer att återgivas en del i hithörande yttranden förekommande uttalanden, vilka eljest kunna vara av betydelse för frågans belysning.

Synpunkten, att de föreslagna ändringarna skulle medföra *ökat förvaltningsarbete för låneförmedlarna*, har utvecklats på i huvudsak följande sätt.

Förslaget hade visserligen grundats på en noggrann och allsidig utred-

ning och syntes innebära en från såväl statens som låntagarnas synpunkt nöjaktig lösning av frågan, men tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna komme att medföra betydligt ökat arbete, varigenom frågans förvaltningstekniska sida bleve i avsevärd grad försvårad. Låneförmedlarna finge räkna med sex olika räntesatser (3.6, 4, 4.3, 4.5, 4.75 och 5 procent) jämte andra ändringar. Om förslaget antoges, borde låneförmedlarna erhålla en mot det ökade arbetet svarande kompensation i form av förvaltningsbidragets höjning från 0.5 till 0.6 procent.

Rörande *den stående lånedelens storlek* har anmärkts i huvudsak följande:

Lantbruksstyrelsen har ifrågasatt, om ej den föreslagna uppdelningen med en stående del av 60 procent kunde medföra vissa olägenheter. Med säkerhet kunde ej förutsättas, att vid amorteringstidens slut hypoteksbank eller annan penninginrättning vore villig bevilja lån till så högt belopp, som krävdes för den stående delens inbetalning, ty värdet av byggnaderna kunde hava sjunkit under tiden och ändring inträtt i penningvärdet.

Från annat håll har framhållits liknande synpunkter med tillägg, att det snarare kunde ifrågasättas för säkerställande av den stående delens omplacering att minska den stående delen. Särskilt för bostadslånen vore det lämpligast att minska sagda del till 40 procent eller än bättre att helt om lägga bostadslånen till amorteringslån.

Vidare har uttalats, att amorteringsdelens bibehållande vid 50 procent skulle medföra, att låntagaren finge erlægga en obetydligt höjd annuitet under sin kraftigaste åldersperiod, men att han härigenom vunne fördelen att på äldre dagar erhålla en något förmånligare ställning.

Å andra sidan har gjorts gällande, att ökandet av den stående delen ej komme att vålla större svårigheter vid den omläggning från statslån till enskild kredit, som i allmänhet komme att ske efter amorteringsdelens inlösande. Ju snabbare lånemedlen omsattes, desto flera lägenheter kunde därigenom skaffa sig egna hem och desto flera lägenheter skapas. I stort sett vore det även för låntagaren hälsosamt att under den tid, han vore arbetsför, inrikta sig på en snabb avveckling av egnahemslåneförhållandet.

Vad angår den i de sakkunnigas huvudförslag ifrågasatta *skärpningen av lånevillkoren för bostadslån* anföres i huvudsak följande i nu förevarande tillstyrkande yttranden:

Förslaget om förkortad omloppstid och höjd ränta för bostadslånen vore synnerligen välbetänkt med hänsyn till dels den livliga efterfrågan å bostadslån och dels den risk, varmed denna låneförmedling vore förbunden. En bostadslägenhet kunde försättas i fullgott skick, så att ägaren helt kunde ägna sig åt förvärvsarbete, på vida kortare tid än fallet vore med en jordbrukslägenhet, där iordningställandet ofta krävde årtal för att på ett ekonomiskt sätt tillgodogöras. Det vore därför väl befogat att giva jordbrukslåntagaren en väsentligt längre amorteringsfrihet än bostadslåntagaren. Erfarenheten gäve vid handen, att sökande till bostadslån icke skulle saknas, även om villkoren för dessa lån skärptes på av de sakkunniga föreslaget sätt. Snarare vore en dylik skärpning en gärd av rättvisa, ty medel till statens utgifter för lånerörelsen uttoges skattevägen och många, som nu sökte lån men vägrades på grund av bristande tillgång, ginge icke blott miste om förmånen av lån utan finge dessutom själva bidraga till

grannens billiga lån. Den föreslagna förkortningen av omloppstiden verkade också i rätt riktning, så att samma kapital tidigare frigjordes för startande av nya hem. Då en minskning av statens kostnader vore skäligen och rättvis samt ändringarna ej bleve allt för betungande för låntagaren, kunde ingen invändning göras mot sakkunnigas förslag.

De framställda erinringarna mot *övergångsbestämmelsen*, att räntan skulle sänkas å de stående delarna av jordbrukslån av åren 1920—1927, innebära i huvudsak följande.

Statskontoret har ej funnit den ifrågasatta övergångsbestämmelsen påkallad, och detta så mycket mindre som möjlighet beretts högkonjunkturens egnahemslåntagare att erhålla understöd.

Domänstyrelsen anser den uppoffring, staten för ändamålet måste vidkännas, varken påkallad av omständigheterna eller av beskaffenhet att kunna medföra avsevärt gagn för respektive låntagare.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava ifrågasatt, att den minskade årliga ränteinkomst av fonden (180,000 kronor), som förslaget om sänkning av räntan för vissa låntagare av åren 1920—1927 skulle medföra för statsverket, borde täckas genom särskilt anslag.

Uppsala läns hushållningssällskap har uttalat den principiella mening, att räntan å statens utlåningsfonder borde bestämmas till ett belopp, motsvarande statens egen ränteutgift. Ansågs i något fall lättnad i ränta erforderlig, borde medel härtill beredas genom särskilt anslag och på sådant sätt, att skillnaden mellan låneförmedling och understöd klart framginge. När man utginge från nuvarande förhållanden, saknades dock anledning till erinran mot förslaget beträffande nya lån. Däremot vore övergångsbestämmelsen ej tillräckligt motiverad. Gränsen mellan jordbrukslån och bostadslån hade ej alltid och allestädes blivit så strängt iakttagen, varigenom bestämmelsens tillämpning kunde komma att bero av tillfälliga omständigheter. Om hjälp skulle beredas kristidslåntagaren i större utsträckning än hittills skett, borde detta ske efter prövning i varje särskilt fall och på ett mera effektivt sätt än genom räntesänkning.

Vidare har i *särskilda förslag* ifrågasatts en räntesänkning dels för 1920—1922 års låntagare till 4 procent även för den icke amoteringsfria tiden och dels för innehavare av jordbrukslån av åren 1920—1923 å de stående delarna till 4 procent samt för innehavare av jordbrukslån av åren 1924—1927 å samma delar av lånen till 4 $\frac{1}{2}$ procent. Härigenom skulle vinnas också den fördelen, att man sluppe röra sig med så många olika räntesatser och anlita en så ovanlig räntefot som 4.3 procent. Ytterligare har uttalats, att räntan å alla för åren 1920—1927 beviljade lån, såväl jordbruks- som bostadslån, syntes böra sänkas till 4 $\frac{1}{2}$ procent efter amorteringstidens inträde och detta i avseende både å den stående delen och amorteringsdelen.

I de yttranden, där förslaget visserligen i huvudsak förordats, men där detta skett *under tvekan* och uttalande av *önskvärldheten av ytterligare och allmän räntesänkning*, uttalas i huvudsak följande.

Kristianstads läns hushållningssällskap har framhållit, att egnahems-lånerörelsen ej borde ses blott ur synpunkten av statens rent matematiska ränteförluster. Genom tillkomsten av nya egnahems bundes familjer vid jorden och fosterlandet på ett helt annat sätt än eljest. Genom nyodling och förbättringar av allehanda slag skapades nya nationella värden. Genom byggnadsverksamheten skapades arbetstillfällen icke enbart genom byggnadernas uppförande utan även genom byggnadsmaterialens tillverkning. Allt detta samverkade till att så många armar som möjligt hölles i rörelse, vilket borde beaktas i en tid, då arbetslösheten vore kännbar. Synpunkten, att egnahemslånerörelsen vore ägnad att öka jordprisen, torde ej förtjäna beaktande. Den verkligt goda jorden vore i regel den billigaste på grund av de mera säkra skördar, den gäve. Priset å medelgod jord uppginge knappast till de nutida odlingskostnaderna. Det måste ovillkorligen tillses, att nybyggaren kunde bedriva sitt arbete under sådana förhållanden, att han erhöle sin nödortfoga bärgning på det egna hemmet. Om egnahems-rörelsen skulle kunna fylla sin uppgift, måste räntorna å egnahemslånen ej sättas högre, än att de kunde betalas. Den ränteförlust, som uppstode, måste skrivas icke blott på egnahemsrörelsens konto utan även på statens utgifter för landets kolonisation. Om man utginge från dessa synpunkter, kunde det hända, att vad som lades rörelsen till last såsom förlust rätteligen kunde betecknas såsom en vinst för landet i sin helhet. Den nuvarande räntan å 4 $\frac{3}{4}$ procent kunde ej betecknas såsom billig. Sakkunnigas förslag om ned-sättning till 4 $\frac{1}{2}$ procent innebure en jämkning nedåt ehuru obetydligt. Även om sällskapet ansåge en räntefot av 4 procent vara den ur alla synpunkter förmånligaste, ville sällskapet avstå från att yrka härpå, men ville i stället framhålla det oavvisliga behovet av ökade premielån för att sätta nybyggare i stånd att genom stöd från det allmänna under den första tiden få sin jordbruksdrift så ordnad, att den högre räntan sedermera kunde betalas. — Beträffande bostadslånen, vilka endast vore avsedda att sätta låntagaren i tillfälle att skaffa sig bostad, bleve den föreslagna mindre höjningen av räntan till 5 procent efter tre amorteringsfria år icke av den djupt ingripande ekonomiska betydelse, som när det gällde jordbrukslån. Sällskapet hade dock gärna sett, att räntan för bostadslånen kunnat bibehållas vid samma procent som för jordbrukslånen, men ville på av de sakkunniga anförda skäl ej heller avstyrka förslaget i denna del.

I likhet med nämnda hushållningssällskap hava jämväl från *andra håll* uttalats önskvärdheten av en sänkning av räntan, i vilket avseende bland annat ifrågasatts en ränta av 4 procent å alla lån. I avseende härå har av ett låneförmedlande bolag erinrats, att den rådande knappa arbetstillgången i många fall minskade förmågan att betala avgifterna. Som emellertid förslaget endast avsåge skärpta villkor för nya bostadslån och fördelarna för staten vore betydande samt konjunkturerna dessutom möjligen torde förbättras, ansåge nämnda bolag den höjda räntan och förkortade omloppstiden ej bliva av allt för stor försvårande inverkan.

Slutligen må i detta sammanhang återgivas vad som anförts av riksför-säkringsanstalten, som huvudsakligen yttrat sig i *frågan om förslagets in-verkan på den med lånerörelsen förenade livförsäkringen*.

Riksförsäkringsanstalten har förklarar sig hava intet att erinra mot förslaget. För den med egnahemslånerörelsen förenade livförsäkringen vore valet av räntefot för lån, som hädanefter beviljades, av underordnad bety-

delse, enär obetydlig fondbildning förekomme. Genom den föreslagna förkortade amorteringstiden vore en fördelaktig inverkan på försäkringsverksamheten att vänta, enär försäkringsavgifterna med den nu långa amorteringstiden bleve ganska avsevärda, särskilt beträffande de sista åren av denna tid. Ändring av ränteförhållandena å förut beviljade lån hade ej inverkan på försäkringsverksamheten, för såvitt ränteändringen lades blott på den stående delen.

Jag övergår nu att redogöra för de yttranden, till antalet *tjugutvå*, *vari sakkunnigas förslag i huvudsak avstyrkts* eller vari eljest mot detsamma framförts mera väsentliga erinringar.

I fyra av dessa yttranden, nämligen från Kalmar läns norra, Kalmar läns södra, Örebro läns och Västerbottens läns hushållningssällskap, tillstyrkes förslaget i vad det avser nya bostadslån, medan förslaget ogillas beträffande jordbrukslån.

I sistnämnda avseende har föreslagits, dels att räntan å jordbrukslån sättes till 4 procent även efter amorteringsfria tidens slut och dels att nuvarande bestämmelser borde bibehållas i fråga om jordbrukslån, dock att den stående delen borde inbetalas inom ett år efter amorteringstidens slut i syfte att få omloppstiden förkortad och statens utgifter minskade.

Örebro läns hushållningssällskap har betonat, att en förutsättning för framgångsrik egnahemsverksamhet vore, att lånevillkoren vore förhållandevis gynnsamma. Jordbruket vore i regel intet lukrativt företag. Jordbrukslåntagarna hade i de flesta fall ganska obetydligt eget kapital. Följden bleve lätt stora svårigheter för låntagarna trots strävsamt arbete och sparsamhet i de personliga utgifterna. Låntagarna hade i regel svårt att erlagga annuiteten, sådana lånevillkoren nu vore fastställda. Förslaget innebure viss lindring, som dock ej komme till uttryck i nämnvärt lägre årlig betalning utan huvudsakligen i form av förkortad amorteringstid. Det vore visserligen önskvärt, att återbetalningstiden avkortades, men minst lika angeläget vore, att det belopp minskades, som låntagaren hade att årligen betala. Synnerligen önskvärt vore, att räntan å jordbrukslånen under amorteringstiden sänktes mera än vad de sakkunniga föreslagit. Den ytterligare sänkningen borde komma även de jordbrukslåntagare till godo, som redan tilldelats lån.

Västerbottens läns hushållningssällskap har uttalat att, därest statens upptrifningar för egnahemslånerörelsen i fortsättningen skulle hållas inom samma marginal som nu, förslaget vore tillfredsställande. De önskemål, som framförts om förbättrade räntevillkor, bleve dock knappast tillgodosedda, om förslaget antoges. Det för låntagaren betydelsefullaste vore, om de årliga avgifterna för lånet kunde nedbringas i någon nämnvärd grad. Förslaget beträffande *jordbrukslån* innebure i detta avseende en så obetydlig förbättring, att den knappast hade praktisk betydelse. Egnahemslånen vore avsedda för mindre bemedlade arbetare eller med dem likställda personer. Egnahemsförvärvet skedde i vanligaste fall med en mycket stark skuldsättning. Då förräntningsmöjligheterna för de mindre jordbruk, som kunde belånas med egnahemslån, vanligtvis vore mindre, i synnerhet innan lägenheten upparbetats, än beträffande jordbruk av större typ — huvudsakligen på grund av det relativt stora byggnadskapitalet — måste räntan sättas mycket lågt, om det skulle bliva möjligt för den mindre bemedlade jordbrukslåntagaren att bära den stora skuldbördan och samtidigt fullgöra sina

skyldigheter till stat och kommun samt skaffa sig och sin familj en människovärdig tillvaro. Då fråga vore om jordbrukslån, bleve statens uppoffring för en sänkt ränta mera tillfällig, ty nya skatteobjekt skapades, vilkas betydelse ökades i och med jordbrukens utveckling och förbättring. Denna förbättring skedde snabbare ju bättre lånevillkoren vore. Farhågorna, att en billig ränta utnyttjades av jordsäljare genom högre jordpris, vore överdrivna, ty låneförmedlaren hade möjlighet att stävja en uppskörtning av jordprisen genom att avslå låneansökningar i de fall, där köpeskillingarna befunnits oskäligen. Räntan å jordbrukslån borde nedsättas till 4 procent även under amorteringstiden och i övrigt borde jordbrukslånen återbetalning och förräntning ordnas enligt de sakkunnigas förslag. Beträffande *bostadslån* tillstyrktes de sakkunnigas förslag. I fråga om *övergångsbestämmelsen* vore att märka, att de låntagare, som beviljats lån under 1920, 1921, 1922 och förra hälften av 1923, startat under utomordentligt ogynnsamma förhållanden. Dessa borde bispringas på ett betydligt kraftigare sätt än de sakkunniga föreslagit. Mer än andra vore dessa i behov av att räntan kraftigt nedsattes. För att icke rubba den för dessa lån fastställda amorteringsplanen borde, såsom de sakkunniga framhållit, räntenedsättningen gälla allenast lånens stående del. Övergångsbestämmelsen borde ändras därhän, att för innehavare av jordbrukslån, som beviljats under tiden från 1920 till 30 juni 1923, räntesänkningen ökades med 1.75 procent, så att räntan å dessa låns stående delar måtte från och med amorteringstidens inträde, dock tidigast från och med 1928, beräknas efter 3 procent.

I tre yttranden, nämligen från Ivetofta sockens egnahemsförening u. p. a., Tillberga järnvägmäns egnahemsförening u. p. a. och Bergslagens bostadsaktiebolag, förordas vissa delar av sakkunnigas förslag, medan andra delar — särskilt den höjda räntan för bostadslån — avstyrkes.

Förstnämnda förening har tillstyrkt förslaget i vad det avsåge jordbrukslån. För bostadslån däremot påyrkades ändring avseende *dels* bibehållande av en amorteringsfri tid av fem år och *dels* sänkning av räntan även för dessa lån till 4 $\frac{1}{2}$ procent under amorteringstiden. I fråga om övergångsbestämmelsen borde räntan å stående delarna även för bostadslån av åren 1920—1927 sänkas till 4 $\frac{1}{2}$ procent.

De båda övriga låneförmedlarna, vilka yttrat sig blott om bostadslån, hava gjort erinringar mot räntans höjning till 5 procent för sagda lån.

En låneförmedlare, Östergötlands läns hushållningssällskap, tillstyrker blott övergångsbestämmelsen om viss sänkning av räntan å de stående delarna för jordbrukslån av åren 1920—1927, men avstyrker förslagens huvudbestämmelser. I fråga om förkortad amorteringsfri tid för bostadslån föreslås emellertid bifall till de sakkunnigas förslag.

I fyra yttranden, nämligen från Aneboda kommun, Kungsörs egnahemsförening u. p. a., Grängesbergs bostadsförening u. p. a. och Iggesunds egnahemsaktiebolag — vilka alla blott förmedla bostadslån — avstyrkes förslaget i dess helhet och ifrågasättes icke annat, än att nuvarande bestämmelser bibehållas oförändrade.

I åtta yttranden, nämligen från Egna hems låneförmedlingsförening u. p. a., Nynäshamns köping, Långbro kommun, Bondkyrko södra egnahems- och fruktodlareförening u. p. a., Boxholms egnahemsförening u. p. a., Klippans

egnahemsförening u. p. a., Karlshamns egnahemsförening u. p. a. och Knislinge egnahemsförening u. p. a. — av vilka låneförmedlare, alla utom den förstnämnda, förmedla blott bostadslån — avstyrkes sakkunnigas förslag i allt väsentligt — samt påyrkas å andra sidan sådan ändring i nu gällande bestämmelser, att räntan även för bostadslån måtte avsevärt sänkas. I sådant avseende ifrågasattes enligt olika förslag nedsättning av räntan till 4 procent å alla lån, som beviljats efter 1920 eller komme att beviljas, eller till $3\frac{3}{4}$ procent eller till 4 procent för bostadslån beviljade efter 1920.

Två yttranden, nämligen från Värmlands läns hushållningssällskap och socialstyrelsen, äro uteslutande kritiskt lagda och synas utmytna i önskemålet, att räntefrågan göres till föremål för förnyad prövning.

Värmlands läns hushållningssällskap uttalar bland annat, att de sakkunniga syntes i första hand hava beaktat frågan om nedbringande av statsverkets förlust till den minsta möjliga och i viss mån frångått egnahemsrörelsens grundidé att utgöra statssubvention.

Socialstyrelsen har betonat, att styrelsen tillmätte egnahemsrörelsen synnerlig betydelse och ansåge den förtjänt av den största uppmärksamhet från det allmännas sida. Rent principiellt vore därför intet att erinra mot att staten härför påtoge sig utgifter, för så vitt upoffringarna vore påkallade och ägnade att främja saken samt stode i rimligt förhållande till de fördelar, som därmed kunde uppnås. Statens utgifter härför hade redan uppgått till flera tiotal miljoner kronor. Vid bifall till sakkunnigas förslag skulle statens kapitalförluster, diskonterade till nuvärde, komma att uppgå till exempel vid ett jordbrukslån av 12,000 kronor till 2,042 kronor 90 öre. I och med att ett i och för sig så stort kapitalvärde tillgodokomme egnahemsbyggaren i form av årliga räntelindringar under flera decennier, komme det att splittras i relativt obetydliga småposter. Det kunde ifrågasättas, om denna hjälp anbringades på det lämpligaste och mest effektiva sättet. Särskilt gällde detta i fråga om jordbrukslån. De största svårigheterna inställde sig vid starten. Man frågade sig därför, om det icke skulle innebära en effektivare hjälp, därest staten, i stället för att under lång följd av år eftersätta kravet på full förräntning, vid starten lämnade låntagaren ett engångsbidrag, motsvarande kapitalvärdet av underräntan. Vidare borde beaktas, att långivningen ur egnahemsfonden, i vad den rörde bostadsegnahem, stode utlåningen ur statens bostadslånefond nära. I skrivelse den 13 november 1926 hade statens byggnadsbyrå förordat, att allt som kunde äga karaktären av understöd i långivningen ur bostadslånefonden hädanefter avlägsnades. Enligt byggnadsbyråns förslag skulle lån ur bostadslånefonden komma att ligga inom samma högsta belåningsgräns, som gällde i fråga om lån för bostadslägenheter ur egnahemslånefonden. Med hänsyn till egnahemsfrågans synnerliga betydelse och då tvekan syntes kunna råda, huruvida de icke obetydliga belopp, som staten enligt förslaget skulle offra till egnahemsrörelsens främjande, komme att ställas till förfogande under de mest ändamålsenliga, effektiva och i övrigt för rörelsen mest gagnande former, ville styrelsen ifrågasätta, huruvida icke ytterligare utredning i frågan finge anses önskvärd.

Departements-
chefen.

Av de sakkunnigas redogörelse för ärendets förhistoria framgår, att meningarna varit delade i frågan om egnahemslånens förräntning. Å ena sidan

har — exempelvis i riksdagsmotioner och reservationer i jordbruksutskottet — påyrkats, att räntan å egnahemslånen skulle ytterligare nedsättas. Därvid har betonats, att egnahemsrörelsen vore av den betydelse och medförde sådana indirekta fördelar för det allmänna, att stora uppoffringar av statsmedel här vore påkallade, ävensom att egnahemsbildarna vore i särskilt behov av understöd i den form, som en nedsatt egnahemslåneränta innebure. Å andra sidan hava betänkligheter framförts mot denna form av statssubvention och ifrågasatts, huruvida statens uppoffringar för ändamålet — vilka redan nu uppginge till betydande belopp — härigenom verkligen komme till den största nytta. Jordbruksutskottets majoritet liksom riksdagen hava också avvisat kravet på ytterligare sänkt egnahemslåneränta.

Sedan 1925 års kolonisationssakkunniga av Kungl. Maj:t anmodats att taga i övervägande, i vad mån räntan å egnahemslån beträffande tiden efter amorteringens inträde kunde sänkas, hava de sakkunniga nu framkommit med ett förslag, som synes vara ett försök att i någon mån sammanjämka nyssnämnda åsiktsriktningar. Förslaget bygger på den grundsatsen, att statsverkets nuvarande ekonomiska uppoffringar för egnahemslånefonden icke böra ökas, utan att man i stället bör undersöka, om icke anordningar kunna, inom nuvarande kostnadsram, genomföras, varigenom större nytta för både låntagare och det allmänna kunna påräknas av dessa uppoffringar än vad nu är fallet.

Jag kan för min del godtaga denna utgångspunkt för frågans bedömande. Detta innebär icke något underskattande av egnahemsverksamhetens stora betydelse och berör ej heller spörsmålet i vad mån staten bör i andra former i ökad omfattning skänka sitt ekonomiska understöd åt denna verksamhets sunda utveckling. Sagda utgångspunkt för frågans bedömande överensstämmer nära med min uppfattning, att en allmän nedsättning av egnahemslåneräntan knappast kan vara av den betydelse för verksamheten, att den motsvarar de avsevärt förhöjda anspråk på statens understöd, som därav skulle följa, men att man måste med tillfredsställelse hälsa varje uppslag, som kan medverka till att i huvudsak inom ramen för nuvarande statssubvention ernå större nytta och effekt.

De sakkunnigas förslag avser i första rummet, att räntan å jordbrukslån skulle för tiden efter amorteringsfriheten sänkas från $4\frac{3}{4}$ procent med $\frac{1}{4}$ procent till $4\frac{1}{2}$ procent. Härmed skulle kravet på räntesänkning i någon mån tillgodoses. För täckning av den härigenom uppkommande merkostnaden för statsverket skulle i första hand räntan å bostadslån för tiden efter amorteringsfriheten höjas från $4\frac{3}{4}$ procent med $\frac{1}{4}$ procent till 5 procent. Då denna höjning — på grund av att utlåningen av jordbrukslån är mer än dubbelt större än av bostadslån — ej enbart skulle förslå att kompensera räntesänkningen å jordbrukslån, hava de sakkunniga vidare föreslagit, att lånens omloppstid skulle förkortas med 6 à 7 år, varigenom en ytterligare besparing vunnas. Omloppstidens förkortning skulle åstadkommas dels genom ökning av amorteringsprocenten med $\frac{3}{4}$ procent för både jordbruks-

och bostadslån och dels genom förkortning med två år av den amorteringsfria tiden för bostadslånen. För att förebygga, att den höjda amorteringsprocenten skulle medföra ökning i låntagarnas årliga utgifter för lånen, hava de sakkunniga föreslagit minskning av amorteringsdelen från 50 procent till 40 procent av lånesumman.

I sakkunnigutlåtandet har gjorts gällande, att detta förslag skulle bliva till fördel *dels* för jordbrukslåntagarna, som finge erlægga lägre ränta och något minskad årlig avgift å lånen, *dels* för både jordbruks- och bostadslåntagare, enär de komme att 6 à 7 år tidigare än nu avveckla sitt statslåneengagement, *dels ock* för staten, som finge vidkännas något minskade utgifter men som framför allt sluppe — tack vare lånens kortare omloppstid — att investera så mycket kapital i fonden.

Såsom framgår av vad ovan sagts har sakkunnigas förslag tillvunnit sig gillande i flertalet över detsamma avgivna yttranden. Erinringar hava dock icke uteblivit. Om man bortser från det ånyo i vissa yttranden framförda kravet på ytterligare allmänt nedsatt egnahemslåneränta — vilket krav jag nyss förklarat mig ej kunna biträda — torde de mot förslaget framställda mera väsentliga invändningarna vara, *att* några större fördelar ej därmed skulle vinnas, ty slutresultatet bleve i sak ungefär detsamma som nu, *att* ändringarna dock skulle vålla låneförmedlarna ökat förvaltningsarbete samt minska enhetligheten i rörelsen ävensom *att* den stående delens höjning från 50 procent till 60 procent skulle för låntagarna försvåra denna lånedels omplacering i enskild kredit vid amorteringstidens slut. Därjämte hava några av de låneförmedlare, som blott utlämna bostadslån, ifrågasatt lämpligheten att skärpa villkoren för bostadslånen genom räntans höjning och den amorteringsfria tidens förkortning.

För egen del kan jag i stort sett ansluta mig till de sakkunnigas förslag, även om jag måste medgiva, att dess genomförande ej lärer medföra någon i sak mera genomgripande omläggning av hithörande lånerörelse. Dess förverkligande torde dock från vissa synpunkter innebära bestämda fördelar samt böra betraktas såsom ett steg mot ernående, inom nuvarande kostnadsram, av en bättre lösning av föreliggande fråga i anslutning till de krav, som från olika håll gjort sig gällande.

Beträffande den från ett par låneförmedlare framställda erinran, att förslaget skulle vålla ökat förvaltningsarbete, torde böra framhållas, att det helt övervägande antalet låneförmedlare, av yttrandena att döma, ej tillmätt denna sak någon betydelse. I detta ämne vill jag i övrigt hänvisa till mitt yttrande under nästa huvudavdelning, där jag får anledning närmare beröra frågan om låneförmedlarnas förvaltningsbestyr över huvudtaget och det härmed sammanhängande spørsmålet om statens förvaltningsbidrag till förmedlarna.

Icke heller torde förslaget om den stående lånedelens ökning från 50 till 60 procent av lånesumman böra vålla allvarligare betänkligheter. De sakkunnigas skäl för förslaget i denna del har nyss angivits. Därjämte

bör beaktas, att den stående delen, även om den höjes till 60 procent, icke torde överstiga 50 procent av lägenhetens vid lånetillfället uppskattade belåningsvärde. Vidare äger varje låntagare möjlighet att, om han så önskar och kan, successivt nedbringa den stående delen även under lånetiden. Han är nämligen berättigad att, när han så önskar, göra frivilliga avbetalningar å denna lånedel, vartill kommer, att ovillkorlig skyldighet för låneförmedlare att till fullo indriva denna lånedel infaller först under femte året från det sista inbetalningen å amorteringsdelen bort fullgöras.

Vad de sakkunniga anfört till stöd för sitt förslag, så vitt angår viss skärpning av lånevillkoren för bostadslån, finner jag mig kunna godtaga.

De sakkunnigas nu berörda förslag avser ordnandet av ränte- och återbetalningsförhållandena för nya lån, d. v. s. lån som komma att beviljas för 1928 och senare år. Till förslaget hava de sakkunniga därjämte fogat en övergångsbestämmelse av innebörd, att räntan å den stående delen av jordbrukslån, som beviljats för åren 1920—1927, skulle från och med amorteringstidens inträde, dock tidigast från och med 1928, nedsättas till 4.3 procent, varigenom annuiteterna för dessa lån skulle bli i det närmaste desamma som för de lån, som utlämnas enligt de nu föreslagna nya grunderna. För att ej förrycka den för 1920—1927 års låntagare fastställda amorteringsplanen bör, såsom de sakkunniga föreslagit, räntesänkningen i dessa fall avse blott lånens stående del. Jag finner det icke påkallat, att — såsom fullmäktige i riksgäldskontoret ifrågasatt — ett särskilt anslagsbelopp uppföres för bestridande av egnahemslånefondens härav något minskade ränteavkastning. Med den nu genomförda anordningen, att endast $\frac{4}{5}$ av kapitalökningsanslagen till egnahemslånefonden täckas av lånemedel, torde statens ränteupppoffringar för lånerörelsen, efter genomförandet av det av mig nu tillstyrkta förslaget i dess helhet, komma att väl täckas av den femtedel av kapitalökningsanslagen, som utgår av andra statsinkomster än lånemedel.

I överensstämmelse med vad jag nu tillstyrkt kommer jag senare att framställa förslag om ändrad lydelse av hithörande paragrafer i gällande allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslånerörelse.

2. Statslånen lyftande.

I § 10 första stycket av gällande allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslånerörelse, sådan paragrafen lyder enligt kungörelsen den 25 maj 1923 (nr 126), stadgas rörande ordningen för lyftande av beviljat statslån ur egnahemslånefonden följande. Av Kungl. Maj:t beviljat statslån må under det år, för vilket lånet beviljats, så ock i den mån lånet under sagda år blivit till egnahemslån disponerat jämväl under nästföljande år av vederbörande låneförmedlare på en gång eller i skilda delar lyftas i statskontoret emot avlämnande av en utav låneförmedlaren till statskonto-

ret eller order ställd, av statskontoret godkänd skuldförbindelse, som skall innefatta låneförmedlarens åtagande att återbetala lånet i den ordning, som stadgas i förenämnda allmänna villkor och bestämmelser. Statslånebelopp, som icke uttagits inom sålunda föreskriven tid, återfaller till fonden.

I § 10 andra, tredje och fjärde styckena avhandlas frågan om den säkerhet för skuldförbindelsens uppfyllande, som låneförmedlande bolag och föreningar därjämte hava att avlämna till statskontoret, innan någon del av statslånet kan utbetäckas.

*Egnahems-
inspektören.*

I promemoria den 13 oktober 1926 har *statens egnahemsinspektör* ifrågasatt viss ändring av förenämnda § 10 första stycket i syfte att utbetalningarna av statslån till låneförmedlarna från statskontoret måtte bringas i bättre överensstämmelse med låneförmedlarnas behov av kontanta lånemedel. Därvid har egnahemsinspektören framhållit följande:

»Från statsfinansiell synpunkt har alltmör framstått såsom en angelägenhet av ej ringa vikt, att låneförmedlarnas rätt att lyfta beviljade lånebelopp i viss mån begränsas. Enligt gällande bestämmelser hava låneförmedlarna *lyftningsrätt* redan i och med ingången av det år, för vilket lånet beviljas, samt *lyftningssskyldighet* sist vid utgången av nästföljande år. Låneförmedlarnas utbetalningar till de enskilda låntagarna ske emellertid ej omedelbart efter det statslånet tagits i anspråk för egnahemslånebeviljande. I många fall förflyter ganska lång tid mellan lånebeviljandet och sista utbetalningen. (Exempelvis har sålunda ett hushållningssällskap för 1923 beviljat egnahemslån å tillhoppa omkring 1,500,000 kronor. Härav utbetalades under 1923 omkring 370,000 kronor eller ungefär en tredjedel, under 1924 och 1925 tillhoppa omkring 370,000 kronor eller ytterligare ungefär en tredjedel. Sista tredjedelen kommer att utbetalas först under åren 1926—1928). Beviljade egnahemslån utbetalas nämligen successivt i mån av egnahemslägenheternas bebyggande, och härtill kommer, att låntagarna ofta icke kunna prestera för lånets utbetäckande erforderlig inbetäckningssäkerhet förr än någon tid efter lånets beviljande. Först vid tiden för amorteringsskyldighetens inträde, d. v. s. med sjätte året efter lånets beviljande, måste hela lånet författningsenligt vara utbetält. Låneförmedlarna komma följaktligen att ligga inne med avsevärda statslånebelopp, motsvarande till egnahemslåntagare beviljade men icke utbetäckade medel. Exempelvis kan nämnas, att hushållningssällskapens skuld till statskontoret den 1 januari 1926 (uppgift från ett av de tjugusex hushållningssällskapen saknas) utgjorde cirka 114 miljoner kronor, medan till egnahemslåntagare utbetäckts i runt tal 96 miljoner kronor. Återstoden eller ungefär 18 miljoner kronor innehades av hushållningssällskapen i avvaktan på framtida utbetalningar. Härtill komma hos de enskilda låneförmedlarna inbetäckande lånemedel. Om därjämte tages i betraktande, att låneförmedlarna efter den 1 januari 1926 kunnat lyfta ytterligare 18 miljoner kronor, framgår, att synnerligen avsevärda kontanta statslånebelopp beräknas bli bundna hos låneförmedlarna.

Det torde vara irrationellt, att staten, som å den enskilda penningmarknaden till ungefär 5 procent ränta upplånar stora belopp, hastigt utlämnar dessa belopp till låneförmedlarna mot 4 procent ränta, varefter stora delar av beloppen såsom för egnahemsverksamheten icke omedelbart erforderliga insätts på bankkonto i avvaktan på framtida användning. Förfarandet

innebär knappast annat än att staten med rätt väsentliga ränteförluster tillhandahåller privatbankerna rörelsemedel till 10-tals miljoner kronor.

Även ur risksynpunkt, med hänsyn till att de låneförmedlare, som hava den mest omfattande lånerörelsen, nämligen hushållningssällskapen, icke behöva lämna staten någon säkerhet för lyftade statslån, synes det vara ett önskemål att begränsa de kontanta statslånebelopp, som låneförmedlarna hava att förvalta i avbidan på vederbörliga utbetalningar å beviljade egnahemslån.

Ovanberörda nu ifrågasatta författningsändring avser att begränsa låneförmedlarnas lyftningsrätt till belopp, som erfordras för närmast kommande behov, varvid halvårsvis gjorda beräkningar synas vara tillfyllest. I samband härmed ifrågasättes framflyttande av sista fristen för lyftande till den tid, då amortering å statslånet begynner.»

I anslutning härtill har egnahemsinspektören hemställt om framställning till riksdagen, att riksdagen måtte godkänna följande förslag till ändrad lydelse av förenämnda § 10.

»§ 10.

Av Kungl. Maj:tt beviljat statslån må, efter ingången av det år, för vilket lånet beviljats, och sist innan amorteringsskyldighet jämlikt § 14 inträder, av vederbörande låneförmedlare lyftas i statskontoret i den mån låneförmedlare styrker sig vara i behov av lånemedel för utbetalningar å beviljade egnahemslån. Statslånebelopp, som icke uttagits under sålunda föreskriven tid, återfaller till fonden.

Innan någon del av statslånet må utbekommas, skall låneförmedlare till statskontoret avlämna en utav låneförmedlaren till statskontoret eller order ställd, av statskontoret godkänd skuldförbindelse, innefattande låneförmedlarens åtagande att återbetala lånet i den ordning, här nedan stadgas.

Låneförmedlande — — — godkännas.

Inteckning — — — erbjudes.

Därest — — — godkännas.»

I infordrat yttrande den 26 november 1926 har *statskontoret* framhållit, att vad egnahemsinspektören anfört till stöd för den gjorda framställningen oförtydligt visade, att i det hittills tillämpade förfarings sättet vid utlämnande av egnahemslån en förändring borde vidtagas i den riktning, egnahemsinspektören angivit. Då det emellertid syntes lämpligt, att låneförmedlarnas styrkande av behovet av lånemedel vitsordades av den för statens räkning utsedda ledamoten hos låneförmedlaren, föresloges av statskontoret, att i första stycket av egnahemsinspektörens förslag till ändrad lydelse av § 10 efter ordet »statskontoret» följde orden »i den mån låneförmedlaren medelst intyg från den för statens räkning utsedda ledamot i egnahemsnämnd eller aktiebolags eller förenings styrelse styrker» etc. I övrigt hade statskontoret icke något att erinra mot förslaget.

Yttranden.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava i utlåtande den 11 november 1926 funnit anmärkningsvärt att, på sätt av statens egnahemsinspektör framhållits, beviljade statslån kunnat av låneförmedlare i stor omfattning lyftas utan

att behov av lånemedel för utbetalningar till vederbörande egnahemslåntagare visats föreligga samt att till följd därav avsevärda lånebelopp innehafts av låneförmedlare under avvaktan på framtida utbetalningar. Härigenom hade statsverket tillskyndats betydande förluster dels i ränteskillnad och dels i form av förvaltningsbidrag, vilka utgått till låneförmedlare å större belopp än vederbort. Efter erinran härom hava fullmäktige tillstyrkt det i ärendet framlagda förslaget.

Sedan jag berett vederbörande *egnahemslåneförmedlare* tillfälle att yttra sig över egnahemsinspektörens framställning jämte utdrag av statskontorets yttrande, hava fyrtio låneförmedlare — nämligen samtliga hushållningssällskap utom ett och 15 andra låneförmedlare — inkommit med utlåtanden i ämnet.

I tolv av dessa yttranden tillstyrkes förslaget utan framställande av någon erinran, nämligen i yttranden från Södermanlands läns, Gotlands läns, Älvsborgs läns norra och Gävleborgs läns hushållningssällskap samt Bondkyrko södra egnahems- och fruktodlareförening u. p. a., föreningen Eget hem i Flen u. p. a., Karlshamns egnahemsförening u. p. a., Hedentorps egnahemsförening u. p. a., Malmöhus läns egnahemsförening u. p. a., Degerfors egnahemsförening u. p. a., Tillberga järnvägsmäns egnahemsförening u. p. a. och Bergslagens bostadsaktiebolag.

I nio yttranden — nämligen från Uppsala läns, Kronobergs läns, Blekinge läns, Malmöhus läns, Skaraborgs läns och Örebro läns hushållningssällskap samt aktiebolaget Hem på landet, Tingsryds egnahemsförening u. p. a. och Forsbacka egnahemsaktiebolag — tillstyrkes förslaget likaledes utan erinran i sak, men beröras vissa med författningsändringens formulering eller tillämpning sammanhängande spörsmål, avseende dels sättet att beräkna och styrka låneförmedlarens behov av medel för stundande utbetalningar och dels önskvärdheten av smidiga och enkla former för statslånebeloppens utfående i statskontoret.

Fem låneförmedlare — Kalmar läns norra och Kristianstads läns hushållningssällskap samt Egna hems låneförmedlingsförening u. p. a., Nynäs hamns köping och Aneboda kommun — hava ansett, att den föreslagna författningsändringen skulle, huvudsakligen med hänsyn till svårigheten att exakt styrka behovet av kommande utbetalningar, kunna medföra sådant förfång för ett vederbörligt utbetalande av till enskilda låntagare beviljade egnahemslån, att förslaget icke kunnat tillstyrkas eller blott delvis förordas.

Det återstår så en grupp yttranden — från fjorton låneförmedlare — vari förslaget i vissa fall tillstyrkts (med visst tilläggsyrkande) och i andra fall avstyrkts, allt under bestämt framhållande, att förslagets genomförande för dessa låneförmedlares vidkommande skulle medföra ekonomiskt avbräck genom borttagande av möjligheten för låneförmedlare att göra räntevinster å lyftade men till låntagare ej utbetalda belopp. De låneförmedlare, som framfört denna synpunkt — Stockholms läns och stads, Östergötlands läns,

Kalmar läns södra, Hallands läns, Göteborgs och Bohus läns, Älvsborgs läns södra, Värmlands läns, Västmanlands läns, Kopparbergs läns, Västernorrlands läns, Jämtlands läns, Västerbottens läns och Norrbottens läns hushållningssällskap samt Hallsta egnahemsaktiebolag — hava i allmänhet ifrågasatt, att statens bidrag till täckande av låneförmedlares förvaltningskostnader och förluster skulle höjas, därest egnahemsinspektörens nu förevarande förslag genomfördes.

Från låneförmedlarnas omförmälda yttranden må i övrigt här anmärkas följande.

Vidkommande *tillgodoseendet av behovet av medel för utbetalningar* har framhållits, att de till förfogande ställda beloppen ej borde begränsas alltför snävt, så att en låneförmedlare icke skulle behöva ställas inför den situationen, att han i brist på medel ej kunde utbetala beviljade lån. En någorlunda exakt förhandsberäkning av nämnda medelsbehov måste möta betydande svårigheter och än svårare vore att styrka behovet. Med utgångspunkt från förslaget har till förekommande härav föreslagits olika utvägar, såsom att hälften av det låneförmedlaren medgivna statslånet finge upptagas efter årets ingång och den andra hälften efter den 30 juni samma år eller att det borde ankomma på statskontoret att, eventuellt genom fastställande av rekvisitionsblanketter, införa en tillfredsställande praxis, eller ock att det kunde vara tillräckligt med en erinran från egnahemsinspektören till låneförmedlarna att ej lyfta lånemedlen i större omtning än som vore av föreliggande behov påkallat. Den av egnahemsinspektören i motiveringen förordade anordningen med halvårsvis gjorda beräkningar av behovet har å andra sidan ansetts lämplig, därvid uttalats, att dylika beräkningar borde i första hand grundas på det behov av kontanta medel, som under närmast gångna halvår gjort sig gällande samt på den ökning eller minskning i lånerörelsen, som med hänsyn till förhållandena kunde med någon större säkerhet motses under kommande halvår. Lämpligt vore, att beräkningarna vitsordades av statens ledamot eller av statens granskningsombud. Vad låneförmedlaren sålunda styrkte sig behöva, borde han äga lyfta halvårsvis i förskott. Ett förslag upptager rätt att lyfta ett belopp motsvarande utbetalningar under ett år, dock att inskränkning vore obehövlig för kommuner; och erinras i övrigt beträffande dessa, så vitt angår statskontorets förslag, att ledamot för statens räkning ej finnes utsedd för kommuner.

Malmöhus läns hushållningssällskap anför att, om det, såsom nu vore fallet, skulle dröja omkring 14 dagar innan rekvirerade lånemedel bleve disponibla för lyftning i statskontoret, en låneförmedlare, som dreve verksamhet i sådan utsträckning som sällskapet, borde hava rätt att ligga med ett rörelsekapital av 100,000 kronor. Den fordran, statskontoret hittills uppställt för lyftning av lån i olika poster, att särskild revers skulle lämnas för varje post, komme att med den nu föreslagna nya ordningen bliva för låneförmedlaren ganska betungande. Det bästa vore, om låneförmedlaren finge, liksom fallet vore då en löpande låneräkning beviljades i affärsbank, på riksbanken utställa checker inom det beviljade statslånebeloppet, varigenom låneförmedlaren kunde direkt från staten till låntagarna överföra varje lyftat belopp.

Örebro läns hushållningssällskap har förordat förslaget, därest det iakttoges att premielånen finge lyftas på en gång; att från tidigare år innestå-

ende medel, som låntagare icke utfått på grund av ofullständiga handlingar eller ofullbordade byggnader, finge innestå hos låneförmedlaren såsom disponibla för låntagarna, emedan dessa när som helst vore berättigade utfå beviljade belopp, så snart de fullgjort kontraktsbestämmelserna; samt att lyftningsrätt medgåves låneförmedlare till belopp, som efter halvårsvis gjorda beräkningar kunde anses erforderliga.

Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap anför, att en eventuell ändring borde givas den formulering, att det lades i låneförmedlarens fria val att lyfta beviljat lånebelopp från och med ingången av det år, för vilket lånet beviljats, intill året näst före det, lånet sist skulle vara lyftat av låneförmedlaren. I varje fall hemställdes, att lämplig övergångstid, förslagsvis fem år, medgåves för tillämpningen av den nya bestämmelsen.

Västmanlands läns hushållningssällskap anser författningsförslagets formulering vad angår ordningen för lånemedlens utbetalande vara obestämt och svävande. I motiveringen uttalades visserligen, att halvårsvis gjorda beräkningar skulle vara tillfyllest, men bestämmelsens utformning lade ej något hinder för statskontoret att nedsätta perioden till exempelvis kvartal eller månad.

Från föreningshall har anförts, att förslaget väl kunde anses påkallat ifråga om hushållningssällskapen, vilka sluppe ställa säkerhet vid statslånen lyftande. För övriga låneförmedlare ställde saken sig annorlunda. Dessa hade mindre omfattande lånerörelse och hade besväret och kostnaden att ställa säkerhet vid varje statslåns lyftande.

Uttalande förekommer tillika därom, att statskontorets tilläggsförslag om intyg från statens ledamot ej vore att förorda, då sagda ledamot torde äga mindre förutsättningar att förutse närmast kommande behov än vederbörande befattningshavare i nämnden.

Räntevinsternas betydelse för låneförmedlarna har av flera av dessa starkt betonats, dock att från ett och annat håll en motsatt ståndpunkt intagits.

Stockholms läns och stads hushållningssällskap framhåller, att den ökade lånerörelsen krävde ökad arbetskraft såväl å expeditionen som för besiktningar, värderingar och tillsyn av lägenheter. Detta jämte förluster, som uppstode å en del lån, krävde stora kostnader, vilka ej täcktes av ett förvaltnings- och riskbidrag av $\frac{1}{2}$ procent å skuldsumman till statskontoret. Detta bidrag hade ej ens jämte erhållna räntevinster varit tillräckligt för täckande av sagda kostnader. Den föreslagna ändringen borde därför åtföljas av ökat statsbidrag.

Samma synpunkter hava gjorts gällande även av Östergötlands läns hushållningssällskap m. fl. Nämnda hushållningssällskap framhåller sålunda, att förvaltningsbidraget under de senare åren ej räckt till för bestridande av de med lånerörelsen förbundna kostnader, än mindre för ökning av sällskapets riskfond för lånerörelsen. Under vissa år hade förhållandet till och med varit sådant, att icke allenast riskfondens ränteavkastning utan även fondens kapital i några fall måst anlitas för täckande av utgifterna för rörelsen. Den räntevinst, som sällskapet kunnat erhålla å uttagna, icke till låntagare ännu utbetalda belopp, uppgående för de senaste åren till 500 å 600 kronor per år, hade visserligen i och för sig varit förhållandevis ringa, men hade dock varit ett värdefullt tillskott vid täckandet av utgifter. Erhölle ej låneförmedlarna förhöjda bidrag till bestridande av de med lånerörelsen förbundna utgifter, torde de nödgas antingen till förfång för stabi-

liteten i lånerörelsen väsentligt inskränka de ekonomiska besiktningarna eller ock frånsäga sig möjligheten att ansvara för eventuella förluster.

Vidare har erinrats av Västmanlands läns hushållningssällskap att, enär ganska stort belopp måste finnas tillgängligt för dagliga utbetalningar, en del av medlen måste placeras på checkräkning. Då räntan å denna understege räntan till staten med $2\frac{1}{2}$ à 3 procent, skulle ränteförlust uppstå, därest icke låneförmedlaren hade möjlighet att träffa avtal med bank om förhöjd ränta. Sådant avtal kunde träffas tack vare låneförmedlarens möjlighet att disponera över större kapital. Skulle en dylik möjlighet borttagas eller starkt beskäras, torde det ej bliva möjligt att utan förlust placera de medel, som erfordrades för rörelsens bedrivande på samma smidiga och för låntagaren fördelaktiga sätt som hittills. Förslaget borde kompletteras med bestämmelse i syfte att kompensera låneförmedlaren hans förlust. Detta kunde ske genom ökning av förvaltningsbidraget *eller* genom att räntan till staten sänktes å de medel, som erfordrades för den löpande rörelsen, så att denna ränta ej bleve högre än den, som vederbörande bank gottgjorde, *eller* genom att låneförmedlaren tillerkändes rätt att ligga inne med ett visst minimum av låne-medel, exempelvis 50 procent av skillnaden mellan beviljade och utbetalda lån, *eller* — vilket ur alla synpunkter vore enklast och bäst — genom att låneförmedlarna kunde öppna checkräkning med vederbörande riksbankskontor med en kredit motsvarande summan av uttagna statslånemedel, varvid förutsattes, att låneförmedlaren endast skulle vidkännas ränta å uttagna medel.

Kopparbergs läns hushållningssällskap anser det kunna ifrågasättas, om icke förvaltningsbidraget borde beräknas å den ej till betalning förfallna kapitalskuld, vari låneförmedlaren på grund av från fonden utbekomna statslån häftat till staten vid årets början, ökad med det belopp, som disponerats för egnahemslån men av en eller annan anledning icke av låntagare blivit lyftat. Härigenom skulle — förutsatt att man icke räknade med någon räntevinst å lyftade statslån — låneförmedlarnas intresse att genast lyfta statslånebelopp bortfalla. Även hushållningssällskapet förordar införandet av checkräkning i riksbanken, varå låneförmedlarna skulle äga lyfta beviljade lånemedel i den mån de verkligen toges i anspråk för sitt ändamål. En förutsättning för dylik anordning vore dock, att ändrade bestämmelser åstadkommes rörande förvaltningsbidragets beräkning.

Västerbottens läns hushållningssällskap har till ådagaläggande av räntevinstens betydelse för sällskapet anført en del siffror, som här må anföras. Huvudsakligen tack vare räntevinsten hade sällskapet hittills kunnat avskrika uppkomna förluster å lånerörelsen samt dessutom avsätta medel till en riskfond, som för närvarande vore 160,000 kronor. För åren 1905—1925 hade statsbidraget till omkostnader och risk varit tillhoppa 245,482 kronor samt ränteinkomsterna 205,023 kronor eller summa inkomster 450,505 kronor. Härav hade 240,272 kronor utgått till omkostnader och 57,608 kronor till avskrivningar av låneförluster. Överskottet, 152,625 kronor, hade fonderats i riskfonden. Förvaltningsbidraget torde bliva otillräckligt att jämväl täcka de låneförluster, som otvivelaktigt komme att uppstå under åtskilliga år framåt såsom följd av kristiden. Därför ifrågasättes en höjning av statsbidraget till omkostnader och förluster, därest sällskapet genom ändrade bestämmelser för statslånen lyftning komme att gå miste om räntevinsten.

Norrbottens läns hushållningssällskap erinrar, att sällskapet tidigare hos Kungl. Maj:t framhållit, att förvaltningsbidraget vore för litet för Norrbottens län på grund av länets vidsträckthet och allmänhetens i länet större behov av biträde och information. Även hade förlusterna å lånerörelsen

blivit ganska kännbara, vilket sammanhänge med den bedrövliga utvecklingen av det ekonomiska livet i stora delar av länet. För åren 1920—1926 hade de verkliga förvaltningskostnaderna för låneverksamheten uppgått till sammanlagt 200,742 kronor samt låneförlusten till 15,959 kronor eller tillhoppa 216,701 kronor. Under samma tid hade statens förvaltningsbidrag och andra statsinkomster utgjort blott 176,492 kronor, d. v. s. 40,209 kronor mindre än kostnaderna. Därest ej sällskapet kunnat bereda sig någon ränteinkomst å det under viss tid disponerade statslånekapitalet, hade sällskapet ej kunnat uppträda som låneförmedlare utan att göra förlust, vilket sällskapet ej mäktat med. Hushållningssällskapet förordar utbetalning från räkning i riksbanken med full ersättning för förvaltningskostnader och på rörelsen uppkommande förluster.

Älvsborgs läns södra hushållningssällskap har framhållit att, om förslaget genomfördes, låneförmedlarna nödgades tillskjuta andra medel för att täcka sin ränteutgift till staten, enär de uttagna statslåne-medlen i så fall måste mot låg ränta placeras å giroräkning. Det vore ej lämpligt, att de medel, som avsatts till täckande av förvaltningskostnader och risker — vilka senare nu vore stora — användes för gäldande av ränta å statslånen. Genom en sådan åtgärd, som den av egnahemsinspektören föreslagna, påtog sig staten ansvaret för låneförmedlarnas risker, ty förslaget innefattade så väsentlig försämring i de villkor, varunder sällskapen åtagit sig att fungera som låneförmedlare, att förändringen icke borde kunna av staten ensidigt genomföras.

Från ytterligare ett flertal låneförmedlare hava framförts liknande synpunkter.

Tilläggas kan, att från vissa håll uttalats, att förslaget väl vore förklarligt och önskligt, sett ur statens synpunkt, men att det skulle vålla låneförmedlarna synnerligen stora svårigheter.

Förnyat yt-
rande av
egnahems-
inspektören.

Med anledning av i låneförmedlarnas yttranden sålunda framställda erinringar har *egnahemsinspektören* den 5 februari 1927 yttrat sig ånyo och därvid anfört bland annat följande.

I vissa yttranden hade erinrats, att det bleve svårt att styrka *behovet av statslåne-medel* för stundande låneutbetalningar samt att låneförmedlarna ej borde genom för snäv lyftningsrätt urståndsättas att tillgodose låntagarnas berättigade intressen att utan omgång utfå dem beviljade egnahemslån.

Med anledning härav hade egnahemsinspektören föreslagit sådan ändring av det av honom framlagda författningsförslaget att, i stället för att låneförmedlare skulle, vid lyftning av statslån, hos statskontoret »styrka» sitt behov att utfå medel, det skulle ankomma på låneförmedlaren att själv bedöma och avgöra detta behov. Därest det bestämdes i lånevillkoren, att låneförmedlare ägde lyfta statslåne-medel endast i mån av behov, torde låneförmedlarna i regel komma att lojalt iakttaga denna — liksom andra bestämmelser. Därjämte borde vid utövandet av den kontroll över förmedlarnas allmänna verksamhet, som verkställdes lokalt av särskilda för statens räkning utsedda ledamöter och ombud samt centralt av egnahemsinspektören, uppmärksamhet ägnas däråt, att berörda stadgande efterlevdes.

Då det på nu föreslaget sätt skulle läggas i låneförmedlarens hand att i första hand själv bedöma behovet, borde emellertid därjämte redan i den grundläggande författningstexten angivas, huru behovet borde beräknas. Detta torde böra ske med hänsyn till å ena sidan det belopp, som kunde

föväntas bliva under skäligh tid framåt, i regel ett halvt år, utbetalt i beviljade egnahemslån samt å andra sidan av låneförmedlaren redan innehavd tillgång av lyftade men ej utbetalda lånemedel.

Vidare hade i yttranden från tretton hushållningssällskap det önskemål framställt, att förslaget eventuella genomförande måtte åtföljas av *höjning i statsbidraget till täckande av låneförmedlarnas omkostnader och låneförluster*.

De sålunda framställda synpunkterna vore förklarliga med hänsyn bland annat därtill, att de stora anhopningarna av ej utbetalda statslånemedel vore till finnandes huvudsakligen just hos dessa tretton hushållningssällskap. Hos övriga låneförmedlare vore läget i stort sett annorlunda. Vad som från nyssberörda tretton sällskap nu anförts torde dock icke vara av beskaffenhet att böra hindra ett skyndsamt genomförande av den i och för sig behöfliga och ur statskassans synpunkt högst önskvärda omläggning av lyftningsrätten, som avsåges med förslaget. Vad sålunda framhållits utgjorde emellertid anledning att närmare än vad hittills kunnat ske undersöka frågan, huruvida det statliga förvaltningsbidraget vore för sitt ändamål tillräckligt eller ej. Till belysning av denna fråga, vilken egnahemsavdelningen snarast ämnade upptaga till närmare undersökning, torde nu blott böra erinras om följande.

Från låneförmedlare hade förut icke framställt krav på förhöjt förvaltningsbidrag, med undantag dock för Norrbottens läns hushållningssällskap, som vid några tillfällen gjort framställning i ämnet hos Kungl. Maj:t, ehuru med negativt resultat.

Under senare år hade förvaltningsbidragens sammanlagda belopp väsentligen ökats, nämligen från 259,184 kronor år 1919 till 650,762 kronor år 1926.

Även om förslaget rörande begränsad lyftningsrätt genomfördes från och med 1928, torde förvaltningsbidragen komma att ökas med 70 å 80,000 kronor för ett vart av åren 1927 och 1928. Från och med 1929 torde förslaget medföra den verkan, att förvaltningsbidragets ökning stannade vid omkring 50,000 kronor för ett vart av åren 1929—1931. Vidare åtnjöte hushållningssällskapen numera 125,000 kronor årligen såsom statsbidrag för den i samband med egnahemslånerörelsen bedrivna jordförmedling. Å uttagna statsanslag till premielån åt egnahemslåntagare torde sällskapen numera kunna tillgodogöra sig betydande ränteinkomster, enär dessa anslag — varå staten ej erhöle någon ränta — till mycket stor del insatts å räntebärande bankräkningar. Statsanslagen till jordbrukskonsulenter, vilka hade skyldighet att medverka vid egnahemsarbetet, vore icke heller utan betydelse för uppehållet av sällskapens egnahemsverksamhet. Men även om man bortsåge från sistnämnda statsanslag, torde låneförmedlarnas sammanlagda inkomster av statsmedel för egnahemsverksamheten komma att t. ex. för 1928 uppgå till sammanlagt ungefär en miljon kronor mot knappt halva detta belopp fem år tidigare (1923 och dessförinnan).

Slutligen kunde framhållas, att 1925 års kolonisationssakkunniga även inriktat sin uppmärksamhet på frågan om ett mera ändamålsenligt ordnande för framtiden av statens åtgärder för bestridande av de med egnahemslånerörelsen förenade omkostnader ävensom beträffande spörsmålet om den med rörelsen förenade risken för låneförluster.

Med nuvarande bestämmelser hava vissa egnahemslåneförmedlare genom omedelbart lyftande av dem beviljade statslån kunnat upplägga stora, för lånerörelsens bedrivande ej omedelbart behöfliga belopp av statslånemedel.

Departements-
chefen.

Detta har medfört, att staten nödgats tidigare än vad annars skulle på kallats tillföra egnahemslånefonden betydande kapitalposter, vilka anskaffats dels genom statlig upplåning till högre ränta än fondens utlåningsränta, dels ock genom anlåtande av andra statsinkomster än lånemedel. I likhet med egnahemsinspektören och flertalet av dem, som yttrat sig i ämnet, anser även jag, att en ändring härutinnan genast bör ske i syfte att begränsa låneförmedlarnas lyftningsrätt till belopp, som erfordras för ett nöjaktigt skötande av förekommande mera omedelbart förestående utbetalningar å beviljade egnahemslån.

Enligt det förslag till ändrade bestämmelser, som föreligger i egnahemsinspektörens senare yttrande, skulle låneförmedlare få, under statslåneansamlingens amorteringsfria tid, lyfta beviljat statslån i statskontoret i mån av behov. Behovet skulle av låneförmedlaren beräknas med hänsyn till å ena sidan det belopp, som kunde förväntas bliva under skäligen tid framåt, i regel ett halvt år, utbetalt å beviljade egnahemslån samt å andra sidan av låneförmedlaren redan innehavd tillgång av lyftade men ej utbetalda lånemedel.

För egen del biträder jag egnahemsinspektörens förslag. Vad han anfört rörande sättet för beräkningen av nyss nämnda behov ävensom beträffande utövandet av kontrollen från det allmännas sida över stadgandets efterlevnad, föranleder ej erinran från min sida.

Vad angår det av vissa hushållningssällskap framförda kravet på höjt statligt förvaltningsbidrag såsom ersättning för den minskning i vissa låneförmedlares inkomster, som förslaget om begränsad lyftningsrätt kan väntas medföra, anser jag för närvarande och i avbidan jämväl på den utredning, som i denna sak igångsatts, anledning ej föreligga att upptaga denna fråga till närmare dryftande.

Jag kommer senare att, i överensstämmelse med vad nyss tillstyrkts, framställa förslag om ändrad lydelse av § 10 i gällande allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslånerörelse.

3. Utlåningsbelopp 1928 och anslagsbehov för budgetåret 1927—1928.

Enligt av riksdagen medgiven utlåning från egnahemslånefonden har Kungl. Maj:t för åren 1923—1927 beviljat statslån från fonden med följande belopp, nämligen för

1923	kronor	18,070,000
1924	»	18,325,000
1925	»	17,999,400
1926	»	18,000,000
1927	»	18,000,000.

Egnahemsinspektören har nu föreslagit, att *utlåningsbeloppet för 1928* måtte bestämmas till för jordbrukslägenheter 12,500,000 kronor och för bostadslägenheter 5,500,000 kronor eller tillhopa 18,000,000 kronor. Sagda belopp sammanfalla med av riksdagen medgivna utlåningsbelopp för vart och ett av åren 1925, 1926 och 1927.

Beträffande det för dylik utlåning 1928 erforderliga *kapitalökningsanslaget* har *egnahemsinspektören* meddelat följande ungefärliga beräkning rörande befintliga tillgångar och väntade utbetalningar för tiden från den 1 juli 1926 intill den 1 juli 1928.

Tillgångar, som stå till förfogande för tiden 1 juli 1926—1 juli 1928:

Fondens kontanta behållning 1 juli 1926 omkring kronor	3,500,000	
Anslag å riksstaten 1926—1927	»	10,500,000
Amorteringar våren 1927 (beräknat) omkring	»	3,200,000
» » 1928 » »	»	<u>3,300,000</u>
		20,500,000.

Väntade utbetalningar för tiden 1 juli 1926—1 juli 1928:

1926 års lån.

Beviljade, före 1 juli 1926 ej lyftade lån omkring	kronor	3,000,000
Härav beräknas återfalla till fonden omkring	»	<u>1,000,000</u>
Att ytterligare utbetalas av 1926 års lån omkring kronor		2,000,000

1927 års lån.

Medgivet utlåningsbelopp	kronor	18,000,000
Härav torde före 1 juli 1928 komma att lyftas omkring	kronor	<u>17,000,000</u>

1928 års lån.

Ifrågasatt utlåningsbelopp	kronor	18,000,000
Härav torde, <i>därest framställt förslag om begränsning i låneförmedlares lyftningsrätt genomföres</i> , komma att lyftas före 1 juli 1928 omkring kronor		<u>8,500,000</u>
		27,500,000.

Egnahemsinspektören har uttalat, att för möjliggörande av förevarande beräknade utbetalningar skulle erfordras, att för budgetåret 1927—1928 anvisades ett kapitalökningsanslag av (27,500,000 — 20,500,000 =) 7,000,000 kronor.

I yttrande den 26 november 1926 har *statskontoret* anfört att, då de ordinarie amorteringar, som förväntades inflyta under 1927 och 1928 utgjorde i runt tal respektive 1,200,000 kronor och 1,400,000 kronor och i de av *egnahemsinspektören* för nämnda år såsom amorteringar angivna beloppen (respektive 3,200,000 kronor och 3,300,000 kronor) sålunda måste med inemot

2,000,000 kronor för vartdera året ingå återbetalningar av odisponerade kapitalmedel, syntes någon ytterligare återbetalning av 1926 års lånemedel knappast kunna ifrågakomma. Vid sådant förhållande torde de av egnahemsinspektören beräknade 1,000,000 kronor av 1926 års lånemedel icke kunna upptagas såsom disponibel tillgång, vadan statskontoret ansåge, att det för budgetåret 1927—1928 erforderliga kapitalökningsanslaget borde utgå med 8,000,000 kronor.

I utlåtande i ämnet den 11 november 1926 hava *fullmäktige i riksgäldskontoret* — under uttalande av önskvärdheten av begränsning i möjligaste mån av de utav lånemedel utgående anslagen till lånefonder och sålunda jämväl dem till kapitalökning för egnahemslånefonden — förklarat sig icke hava något att erinra mot egnahemsinspektörens framställning, att för budgetåret 1927—1928 såsom kapitalökning för fonden anvisades ett belopp av 7,000,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Vad först beträffar det belopp, vartill Kungl. Maj:t torde böra äga bevilja lån ur fonden för 1928, anser jag att detta belopp, liksom för åren 1925—1927, bör bestämmas till 18,000,000 kronor, därav 12,500,000 kronor för jordbruksfastigheter och 5,500,000 kronor för bostadslägenheter.

Vidkommande härefter frågan om det kapitalökningsanslag till fonden, som skulle erfordras för budgetåret 1927—1928, kan det av mig förut tillstyrkta förslaget om begränsning av låneförmedlarnas rätt att i statskontoret lyfta dem beviljade statslån möjliggöra, att kapitalökningsanslaget väsentligt nedbringas i jämförelse med vad fallet skulle varit, därest detta förslag ej framställts. Egnahemsinspektören har under hänsytagande till verkningarna av nyssnämnda förslag beräknat kapitalökningsbehovet för budgetåret 1927—1928 till 7,000,000 kronor och statskontoret till 8,000,000 kronor. I betraktande av att en del låneförmedlare vid ingången av 1928 torde komma att ineliggas med inemot 20,000,000 kronor kontanta statslånemedel — vilken reserv enligt berörda förslag skulle av vederbörande förmedlare successivt anlitas för utbetalningar å egnahemslån under 1928 och följande år — läres kapitalökningsbeloppet för budgetåret 1927—1928, enligt vad verkställd närmare beräkning givit vid handen, kunna nedbringas till 6,000,000 kronor.

Hemställan.

Under återopande av vad jag ovan anført får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) godkänna det såsom bilaga A till detta protokoll fogade förslag till ändrad lydelse av §§ 10, 11 och 14 av de utav riksdagen antagna allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslånerörelse;

b) medgiva, att Kungl. Maj:t må för 1928 bevilja statslån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 18,000,000 kronor, därav 12,500,000 kronor för jordbrukslägenheter och 5,500,000 kronor för bostadslägenheter; samt

e) såsom kapitalökning för sagda fond för budgetåret 1927—1928 anvisa ett *reservationsanslag* av 6,000,000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställda förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Joh:s Thygesen.

Förslag

till

ändrad lydelse av §§ 10, 11 och 14 av gällande allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslänerörelse.

§ 10.

Av Kungl. Maj:t beviljat statslån må, efter ingången av det år, för vilket lånet beviljats, och sist innan amorteringsskyldighet jämlikt § 14 inträder, av vederbörande låneförmedlare lyftas i statskontoret i mån av behov, börande låneförmedlare därvid beräkna behovet med hänsyn till å ena sidan det belopp, som kan förväntas bli under skälig tid framåt, i regel ett halvt år, utbetalt å beviljade egnahemslån, samt å andra sidan av låneförmedlaren redan innehavd tillgång av lyftade men ej utbetalda lånemedel. Statslånebelopp, som icke uttagits under sålunda föreskriven tid, återfaller till fonden.

Innan någon del av statslånet må utbekommas, skall låneförmedlare till statskontoret avlämna av låneförmedlaren till statskontoret eller order ställd, av statskontoret godkänd skuldförbindelse, innefattande låneförmedlaren åtagande att återbetala lånet i den ordning, här nedan stadgas.

Låneförmedlande — — — godkännas.

Inteckning — — — erbjudes.

Därest — — — godkännas.

§ 11.

Statslån, som av Kungl. Maj:t anvisats till beredande av egnahemslån, förräntas enligt de grunder, som angivas i § 14.

Å till — — — sker.

§ 14.

Mom. 1. Av låneförmedlare utbetommet statslån skall, i den mån det samma icke bör inbetalas i sådan ordning, som i §§ 12 och 13 sagts, med avseende å återbetalningen delas i en amorteringsdel, utgörande två femtedelar av utbetommet statslånebelopp, samt en stående del, utgörande tre femtedelar av samma belopp.

Mom. 2. Å amorteringsdelen erlägges, intill dess densamma blivit tillfullo gulden, vid statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för jordbrukslägenheter, en annuitet av sex och en halv procent, och vid statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för bostadslägenheter, en annuitet av åtta procent. Därvid räknas såsom ränta i förra fallet fyra och en halv procent och i senare fallet fem procent, allt å oguldet kapitalbelopp av

amorteringsdelen. Amorteringsskyldigheten inträder, då fråga är om statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för jordbrukslägenheter, med sjätte året efter utgången av det kalenderår, för vilket lånet beviljats, samt, då fråga är om statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för bostadslägenheter, med fjärde året efter utgången av det kalenderår, för vilket lånet beviljats. Intill dess kapitalavbetalningen börjar, erlägges endast ränta efter fyra procent om året å statslånets hela belopp. Därefter erlägges, jämte annuiteten å amorteringsdelen, ränta å statslånets stående del, intill dess jämväl denna lånedel till fullo inbetalts, efter fyra och en halv procent om året vid statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för jordbrukslägenheter, och efter fem procent om året vid statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för bostadslägenheter.

Mom. 3. Statslånets stående del kan, där ej sådant förhållande, varom i § 16 sägs, mellankommer, från statens sida icke uppsägas, förrän amorteringsdelen till fullo guldits, och åtnjuter låneförmedlaren därvid sex månaders uppsägning. varje fall skall likväl den stående delen vara gulden inom fem år, från det sista inbetalningen å amorteringsdelen bort fullgöras.

Mom. 4. Ränta och amortering å statslån skall för varje år av låneförmedlaren inbetalas till statskontoret före utgången av mars månad nästföljande år; skolande sålunda den första amorteringen verkställas, då fråga är om statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för jordbrukslägenheter, under det sjunde året från utgången av det år, för vilket lånet beviljats, samt, då fråga är om statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för bostadslägenheter, under det femte året från utgången av det år, för vilket lånet beviljats.

Förenämnda ändrade bestämmelser träda i kraft den 1 januari 1928, att tillämpas för alla lån, som beviljas för år 1928 eller senare år. I fråga om lån, som beviljats för något av åren 1920—1927, må räntan å statslåns stående del, där fråga är om statslån, som utlämnats till beredande av egnahemslån för jordbrukslägenheter, från och med tiden för amorteringsskyldighetens inträdande, dock tidigast från och med 1928, nedsättas till fyra och tre tiondels procent om året, i den mån låneförmedlare styrker sig hava medgivit innehavare av egnahemslån från respektive statslån enahanda nedsättning av räntan.

Olika förutsättningar i fråga om ränta och amorteringsplan	Ett egnahemslån å 5,000		
	Antal år tills amorteringsdelen slutbetalts	Läntagarens årliga betalning i kronor	
		Under den amorteringsfria tiden	Under amorteringstiden
I. Nuvarande bestämmelser.			
a) Jordbrukslån. (6 amorteringsfria år. Räntan under dessa 4 %. Amorteringsdelen 50 % av lånet. Annuitet 6 %, varav räntan $4\frac{3}{4}$ %. Ränta å den stående delen $4\frac{3}{4}$ %).	39	200	268: 75
b) Bostadslån. (6 amorteringsfria år. Räntan därunder 4 %. Amorteringsdelen 50 % av lånet. Annuitet 7 %, varav ränta $4\frac{3}{4}$ %. Ränta å den stående delen $4\frac{3}{4}$ %).	30	200	293: 75
II. Nuvarande bestämmelser med den ändring dock, att räntan hela tiden är 4 procent.			
a) Jordbrukslån	34	200	250: —
b) Bostadslån	27	200	275: —
III. Sakkunnigas förslag.			
a) Jordbrukslån. (6 amorteringsfria år. Räntan därunder 4 %. Amorteringsdelen 40 % av lånet. Annuitet $6\frac{1}{2}$ %, varav ränta $4\frac{1}{2}$ %. Ränta å den stående delen $4\frac{1}{2}$ %).	32	200	265: —
b) Bostadslån. (4 amorteringsfria år. Räntan därunder 4 %. Amorteringsdelen 40 % av lånet. Annuitet 8 %, varav ränta 5 %. Ränta å den stående delen 5 %).	24	200	310: —
IV. Sakkunnigas förslag med den ändring dock, att räntan för jordbrukslån hela tiden är 4 procent.			
a) Jordbrukslån	30	200	250: —
b) Bostadslån	24	200	310: —

Bil. B.

kronor	Statens uppföringar i kronor för ett årligt utlåningsbelopp av 12.5 milj. kr. i jordbrukslån och 5.5 milj. kr. i bostadslån					
	Summan av de årliga uppföringarna			Uppföringarnas storlek, diskonterade till nuvärde		
	Ränteförlust	Förvaltningsbidrag	Tillhoppa	Ränteförlust	Förvaltningsbidrag	Tillhoppa
10,545: 85	1,650,775	2,114,075	3,764,850	970,325	929,675	1,900,000
8,687: 28	618,728	714,978	1,333,706	404,635	364,298	768,933
		Summa	5,098,556		Summa	2,668,933
8,501: 68	3,751,100	1,813,075	5,564,175	1,856,025	868,475	2,724,500
7,381: 41	1,342,418	643,687	1,986,105	742,962	345,290	1,088,252
		Summa	7,550,280		Summa	3,812,752
8,596: 57	2,249,050	1,811,550	4,060,600	1,252,375	875,650	2,128,025
7,466: 82	220,000	595,870	815,870	195,030	331,606	526,636
		Summa	4,876,470		Summa	2,654,661
7,607: 70	3,504,850	1,689,950	5,194,800	1,812,575	846,800	2,659,375
7,466: 82	220,000	595,870	815,870	195,030	331,606	526,636
		Summa	6,010,670		Summa	3,186,011

